

ИЗВОД ИЗ СТУДИЈЕ ЗАШТИТЕ НАЦИОНАЛНИ ПАРК „СТАРА ПЛАНИНА”

У складу са чланом 42. став 9. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16, 95/18-др. закон и 71/21) Министарство заштите животне средине објављује извод из студије заштите на основу кога ће заинтересована јавност моћи да идентификује у простору дефинисане границе и режиме заштите.

Концепт заштите Националног парка „Стара планина“ базира се на очувању природних вредности заштићеног подручја – великим комплексима под високопланинском шумском и пашњачком вегетацијом, атрактивним геоморфолошким облицима и другим природним вредностима, значајном споменичком наслеђу, фаунистичком, флористичком и вегетацијском богатству, с једне стране, и настојања да се омогући развој овог подручја на принципима одрживог развоја са друге стране. Природне и створене вредности представљају основу за заштиту и проглашење заштићеног подручја у категорији националног парка.

Концепт заштите овог простора потребно је спроводити кроз тростепени режим заштите, прописивањем мера и ограничења сходно Закону о заштити природе, Закон о националним парковима, Уредби о режимима заштите, Уредби о еколошкој мрежи, Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, Уредби о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне, затим Директиви о стаништима, Директиви о птицама и другим ратификованим међународним уговорима.

С тим у вези, на делу подручја са утврђеним режимима заштите:

- Режим заштите I степена спроводи се на површини од **7 839 ha 68 a 31 m²** на **9** локалитета.
- Режим заштите II степена спроводи се на површини од **35 897 ha 11 a 86 m²** на **23** локалитета. У овом режиму могу се остваривати управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења природног добра без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација и екосистема.
- Режим заштите III степена спроводи се на површини од **76 171 ha 40 a 79 m²**. Овај режим подразумева проактивну заштиту на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним и/или измењеним екосистемима, пределима и објектима геонаслеђа од научног и практичног значаја.

Концепт заштите се базира на:

- Заштити, унапређењу, функционалном оспособљавању и презентацији посебних природних и споменичких вредности.
- Заштити највреднијих локалитета реликтних и репрезентативних биљних заједница, ретких и угрожених биљних и животињских врста.
- Јачању стабилности екосистема и побољшању њиховог стања у складу са укупним еколошким потенцијалом природног добра, а нарочито у погледу побољшања покровности, састава и квалитета шумске вегетације и побољшања квалитета пашњачких, ливадских и аграрних екосистема.
- Очувању и унапређењу пејзажних и амбијенталних вредности са свим елементима који му дају карактер посебности.
- Спречавању и елиминисању последица деградационих процеса, чије негативно дејство утиче на стање појединих елемената, пре свега природне средине, а нарочито квалитет и квантитет вода, диверзитет флоре, фауне, вегетације итд.

- Несметаном одвијању активности које су у функцији коришћења подручја, на начин који је у складу са његовим основним вредностима, као и у функцији њихове презентације.

Непокретна културна добра се штите по основу матичног закона о културним добрима, а заштита се односи на све објекте са споменичким и другим својствима и вредностима, као и на простор на коме се ти објекти налазе.

Радови ван заштићеног простора за које се основано претпоставља да могу имати неповољне и штетне последице на заштићено подручје, Национални парк „Стара планина“ подлежу процедури израде Студије процене утицаја и добијања сагласности у складу са Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/2016, 95/18-други закон и 71/21).

Ближе услове одржавања реда и понашања власника и корисника земљишта и посетилаца на заштићеном подручју, утврдиће Управљач посебним актом по претходно прибављеним условима и мишљењу Завода за заштиту природе Србије.

РЕЖИМ ЗАШТИТЕ I СТЕПЕНА – „строга заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са изворним или мало измењеним екосистемима изузетног научног и практичног значаја, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине“, Закон о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/2016, 95/18-други закон и 71/21) и Уредба о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/12).

Локалитети са режимом заштите I степена:

1. Јаношица (164 ha 93 a 95 m²)
2. Орлов-Хајдучки камен (243 ha 47 a 87 m²)
3. Голема река – Дупљак (910 ha 99 a 52 m²)
4. Бабин зуб (26 ha 73 a 54 m²)
5. Мартинова чука-Вражја глава-Три чуке (2 437 ha 96 a 10 m²)
6. Јегањски венци (135 ha 87 a 13 m²)
7. Браткова страна (921 ha 92 a 03 m²)
8. Плато Копрена (1 481 ha 40 a 23 m²)
9. Сребрна глава (1 516 ha 37 a 94 m²)

ЈАНОШИЦА

Површина локалитета: 164 ha 93 a 95 m²

Град Зајечар (К.О. Ошљане)

Локалитет Јаношица који се према Уредби о заштити ПП „Стара планина“ („Службени гласник РС“, 23/09) налази у режиму заштите трећег степена, издвојен је у режим заштите првог степена ради очувања репрезентативног облика рељефа, односно кречњачких глама. Осим тога, Јаношица представља станиште ретких и угрожених врста птица - суруг орла и камењарке.

Јаношица (980 m) са Манастирском гламом (Здравац 823 m), једна је од највиших кречњачких глама чији врх доминира када се посматра из долине Белог Тимока. У морфоструктурном смислу то је асиметрична структура изграђена од серије јурских кречњака и пешчара, моноклинално издигнута преко палеозојских Суводолских гранита. Геотектонски предео Јаношице припада западном Предбалкану у оквиру планинског система Старе планине, односно вишем низу глама у пределу Новокоритске удолине на Старопланинској дислокацији. У овом контексту локалитет Јаношице је

значајан као типична геолошка целина зоне кречњачких глама западног Предбалкана у Србији. Заштитом је обухваћен одсек гламе са јужном падином на којој је развијен субкутани микрокарст и однос развоја ерозивног одсека по правцу зоне контакта са гранитима и према долини Ливадичке реке. У оквиру гламе на појединим местима запажају се и отвори сувих карстних канала, који су недовољно истражени.

На подручју локалитета „Јаношица“, једним делом улази ГЈ „Заглавак I“ у оквиру које су заступљени следећи типови шума: изданачка шума букве на станишту планинске шуме букве (*Fagetum moesiacaе montanum*) и шикара на станишту шума грабића (*Carpinion orientalis moesiacum*). Шуме букве су старости око 90 година.

Државне шуме на локалитету Јаношица заузимају површину од 109,75 ha.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се: биљке - косовски божур (*Paeonia peregrina*); бескичмењаци - балканска скривалица (*Hipparchia volgensis*), балкански шаховничар (*Melanargia larissa*), аполон (*Parnassius apollo*); фауна водоземаца и гмизаваца - шумска корњача (*Testudo hermanni*), поскок (*Vipera ammodytes*); фауна птица - камењарка (*Alectoris graeca*), сури орао (*Aquila chrysaetos*) и грлица (*Streptopelia turtur*).

ОРЛОВ-ХАЈДУЧКИ КАМЕН

Површина локалитета: 243 ha 47 a 87 m².

Општина Књажевац (К.О. Алдина река, К.О. Равно Бучје)

У циљу очувања специфичног рељефа (сипари и плазеви), очуваног станишта ретких и угрожених врста птица (велики тетреб, гаћаста кукумавка и мала сова), као и очувања континуитета са резерватом који се налази у суседној Бугарској, локалитет Орлов – Хајдучки камен издвојен је у режим заштите првог степена.

Орлов и Хајдучки камен са Голашем чине предеону целину од које започиње највиши део Старе планине у источној Србији. Јасно су морфолошки омеђени на једној страни превојем Свети Никола, а на другој северним билом Голаша. Предеоно припадају делу Старе планине који се издваја и као Светониколска планина. У геолошком погледу ово је простор контакта метаморфних стена старопланинског комплекса и изданака Радичевског гранитоидног масива. Морфолошки у рељефу то су извесно или мало „равни“ планински врхови са структурним или ерозионим одсецима, где посебно доминира одсек према Равном Бучју на коме се јављају импресивни сипари и плазеви, али и камени токови или зоне дробине и блокова који се покрећу под утицајем мраза. Површине са дробином и блоковима су толико велике да се могу осматрати и са Бабиног зуба.

У оквиру локалитета „Орлов – Хајдучки камен“ налази се део ГЈ „Бабин зуб – Орлов камен – Голаш“ (33 – 35 и 41 одељење). У границама локалитеа као најзначајнија и са аспекта заштите природе вредна шума издваја висока једнодобна шума букве (*Fagetum moesiacaе montanum*) на киселим смеђим и другим земљиштима. Осим букове шуме јављају се и други типови шума: вештачки подигнута шума смрче (*Piceion excelsae serbicum*) и изданачка шума букве (*Fagetum moesiacaе montanum*). Смрча је старости тридесетак година, изданачка шума је старости око 80 година док је висока шума букве старости око 140 година. Приотитет на овом локалитету је очување букових шума, али и смрчевих шума које расту на литицама гребена и имају значај у очувању континуитета са резерватом смрчевих шума у суседној Бугарској.

Државне шуме на овом локалитету заузимају површину од 115,47 ha.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се: фауна птица - сури орао (*Aquila chrysaetos*), змијар (*Circaetus gallicus*), велики тетреб (*Tetrao urogallus*) и јаребица (*Perdix perdix*); фауна

сисара - вук (*Canis lupus*), врсте бескичмењака - *Dodecastichus aurosignatus*, *Kretania sephirus* и *Otiorhynchus splendidus*. У оквиру локалитета издвајају се и следећа станишта приоритетна за заштиту: А3.23 Шуме планинске букве (*Fagus moesiaca*), А3.27 Субалпијске шуме букве (*Fagus moesiaca*), В6.31 Жбуњаци субалпијске смрче (*Picea abies subalpina*), С4.42 Алпијске и субалпијске силикатне отворене жбунасто-травне заједнице, Д3.22 Субалпијско-алпијске силикатне суве стене и клифови, Д3.23 Субалпијско-алпијске серпентинитске суве стене и клифови.

ГОЛЕМА РЕКА – ДУПЉАК

Површина локалитета: 910 ha 99 a 52 m²

Општина Књажевац (К.О. Црни врх)

Ревизијом заштите подручја Старе планине дефинисан је локалитет Голема река – Дупљак у чијем саставу се налазе и локалитети у режиму заштите првог степена дефинисани Уредбом о заштити ПП „Стара планина“ („Службени гласник РС, 23/2009“), односно Сињина – Мирица и Голема река. У оквиру локалитета Сињина – Мирица налази се некадашњи Строги природни резерват „Драганиште“, заштићен 1981. године, а који је обухватао део заједнице смрчевих шума (*Piceetum excelsae serbicum* Rudski, 1949) на површини од 112,03 ha. Према Уредби о заштити ПП „Стара планина“, у оквиру локалитета Голема река налази се некадашњи Строги природни резерват „Голема река“ који обухвата део заједница планинске букве (*Luzulo-Fagetum serbicum*) на површини од 34,60 ha.

Новодефинисани локалитет Голема река – Дупљак простире се приближно од Шиље чуке (1711 m) до одсека Прилепског врха (1906 m) и Тупанара (1955 m) подно Миџора, по централном билу планине и на контакту старопланинске моноклиналие и Равнобучјанске гранитне интрузије. Предеоно ово је највиши део Старе планине са врховима Големи камен (1969 m) и Дупљак (2032 m), који са Тупанаром и Прилепским врхом уоквирује импозантни басен Големе реке. Морфолошки на овом простору издваја се велики структурно-ерозиони одсек у црвеним пешчарима од Тупанара и Прилепског врха и пирамидалне купе Дупљака и Големог камена. Друга особеност овог простора су велике површине под гранитним блоковима и дробином, које своју кулминацију достижу на самом врху Дупљака где су захваћени периглацијалним процесима клижења низ падину у виду камених токова. Појава активних камених токова је изузетно значајна јер је забележена још само на једном месту, на јужној падини Сувог рудишта на Копаонику у централној Србији. Пространа поља дробине и блокова су импресивни пример периглацијалне средине високопланинских простора у виду појаве која се издваја као „масовно расипање“. На гребену планине према Миџору јављају се специфичне солифлуционе терасице висине 0,5-0,7 m и дужине 20-40 m. Још једно важно обележје овог простора је очувани профил шума смрче између Дупљака и Големог камена, са орграфском горњом шумском границом на главном планинском билу.

У оквиру локалитета „Голема река – Дупљак“ налази се део ГЈ „Бабин зуб – Орлов камен – Голаш“ (одељења и делови одељења: 26, 27, 28, 29, 30, 31), где се као најзначајније издвајају издвајају следећи типови шума: шума смрче (*Piceion excelsae serbicum*) на дистричним хумусно – силикатним смеђим земљиштима и црницама на кречњаку, девастирана шума букве (*Fagetum moesiaca montanum*) на киселим смеђим и другим земљиштима, висока шума смрче (*Piceion excelsae serbicum*) на дистричним хумусно – силикатним смеђим земљиштима и црницама на кречњаку, девастирана шума смрче (*Piceion excelsae serbicum*) на дистричним хумусно – силикатним смеђим земљиштима и црницама на кречњаку, изданачка шума букве (*Fagetum moesiaca*

montanum) на киселим смеђим и другим земљиштима, висока једнодобна шума букве (*Fagetum moesiacaе montanum*) на киселим смеђим и другим земљиштима.

Од великог значаја за ово подручје су **високе букове шуме као и висока шума смрче**. Непосредно уз сам врх Дупљак јавља се и мања популација бора кривуља (*Pinus mugo*), чије је очување од великог значаја са спекта заштите природе. Жбунасте заједнице бора кривуља су ниске, полегле, углавном затворене жбунасте формације чији је главни едификатор бор кривуљ, који достиже висину од 1 до 2 m и пречник стабла до 8 cm. У заједницама су често присутне и друге врсте, ниски високопланински жбунови - *Picea abies*, *Juniperus communis*, *J. nana*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *V. uliginosum*, *Bruckenthalia spiculifolia*. Заједнице бора кривуља на простору Србије представљају раритет, јер се осим на подручју Старе планине могу наћи само још на Шар планини, Проклетијама и Сувој планини.

У оквиру овог локалитета, као највреднија локација са буковом шумом издваја се одељење 14/а, односно некадашњи СПР „Голема река“ који је и до сада уживао најстрожу заштиту. Овим одељењем обухваћена је шумска заједница планинске букве (*Luzulo-Fagetum serbicum*, Мишић et Поповић 1954). Ова шумска заједница типа прашуме је аутохтона на Старој планини. Јавља се у облику мозаично распоређених малих састојина на западним, југозападним и североисточним експозицијама (Остојић, Д., 2001). Стабла букве старости су преко 160 година, пречника преко 40,0 cm, висине преко 30,0 m. У овом одељењу се могу сагледати праве вредности чистих букових шума које се спонтано развијају (без утицаја човека). Државне шуме на овом локалитету заузимају површину од 468,31 ha.

Смрчева шума (*Piceetum excelsae serbicum* Rudski, 1949) на подручју Драганишта настала је на пожаришту старе смрчеве шуме. У оквиру локалитета су стабла смрче са гранама до земље и врло густим крунама, појединачно или у групама распоређена. Поред смрче, заједницу изграђују још *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis-idaea*, *Luzula silvatica* и др.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се: биљке - медвеђе грожђе (*Arctostaphylos uva-ursi*), *Botrychium matricariifolium*, *Campanula wanneri*, тресавски кађун (*Dactylorhiza cordigera*), линцура (*Gentiana lutea*), *Gentiana punctata*, бор кривуљ (*Pinus mugo*), *Primula minima*, *Pseudorchis albida* и *Saxifraga pedemontana*; фауна птица - змијар (*Circaetus gallicus*), планинска ушата шева (*Eremophila alpestris*), степски соко (*Falco cherrug*), сива ветрушка (*Falco vespertinus*), мала сова (*Glaucidium passerinum*), белоглави суп (*Gyps fulvus*), обична белогуза (*Oenanthe oenanthe*), јаребица (*Perdix perdix*), чижак (*Spinus spinus*) и бескичмењаци - *Carabus cavernosus*, *Otiorhynchus splendidus* и *Psorodonotus fieberi*.

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се срећу: камени токови и поља блокова и дробине између Дупљака и Големе чуке, клизећи блокови на северозападној падини Миџора и солифлукционе мале терасе на северозападном одсеку Миџора.

БАБИН ЗУБ

Површина локалитета: 26 ha 73 a 54 m²

Општина Књажевац (К.О. Црни врх)

Ревизијом заштите подручја Стара планина, граница и површина локалитета Бабин зуб у режиму заштите првог степена је редфинисана, односно повећана за око 4 ha. На овај начин локалитетом Бабин зуб обухваћен је читав комплекс усамљених и

издвојених стена, у народу познатих као „зуби“. Бабин зуб је најпрепознативљији локалитет и може се сматрати симболом Старе планине.

Бабин зуб (1757 m) је локалитет на старопланинском одсеку.. Морфолошки је у виду импозантне групе структурно-ерозионих остењака или усамљених и издвојених стена – „зуба“. У целини локалитет је део старопланинског одсека у црвеним пешчарима, специфичан и значајан као редак локалитет на планинском одсеку где се јавља груписаност остењака. На малом простору од изнад Дојкиног врела до седла према Војводином венцу и Жарковој чуки јавља се више десетина остењака од којих су поједини у виду издвојених вертикалних стена пречника и висине више десетина метара. Између остењака јављају се реликтни камени токови (Gavrilović, 1970) и груписани или усамљени клизећи блокови, који су вид специфичног повременог солифлукционог кретања.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се: биљке - *Campanula wanneri*, тресавски кађун (*Dactylorhiza cordigera*), *Dactylorhiza majalis*, *Geum coccineum*, *Symphyandra wanneri* и *Trollius europaeus*; фауна водоземаца и гмизаваца - шарка (*Vibera berus*), живородни гуштер (*Zootoca vivipara*) и жаба травњача (*Rana temporaria*); фауна птица - јастреб (*Accipiter gentilis*), сури орао (*Aquila chrysaetos*), змијар (*Circaetus gallicus*), еја мочварица (*Circus aeruginosus*), голуб дупљаш (*Columba oenas*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), сиви соко (*Falco peregrinus*), обична белогуза (*Oenanthe oenanthe*), јаребица (*Perdix perdix*), планински попић (*Prunella collaris*) и жутокљуна галица (*Pyrhocorax graculus*), пух орашар (*Musccardinus avellanarius*) и бескичмењаци - *Acallobrates colonnellii*, *Argoptochus viridilimbatus*, старопланинска болорија (*Boloria eunomia*), *Carabus cavernosus*, *Carabus ulrichii*, *Chrysotoxum tomentosum*, *Echinodera graeca*, мала еребија (*Erebia orientalis*), пламенац (*Lycaena helle*), *Merodon balkanicus*, *Merodon calidus*, *Otiorhynchus juglandis*, *Otiorhynchus splendidus*, *Pholidoptera aptera*, планински плавац (*Polyommatus eros*), *Psorodonotus fieberi*, *Sitona sulcifrons* и *Trechus priapus*. У оквиру локалитета издвајају се и следећа станишта приоритетна за заштиту: А3.22 Брдске шуме букве, А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), В5.121 шибљак обичне клеке (*Juniperus communis*), С1.527 Сува силикатна ливада ситне бусике (*Deschampsia flexuosa*), С5.21 Околопоточне високе зелени, С5.31 Високопланинске нитрификоване високе зелени, Д3.22 Субалпијско – аплијске суве силикатне стене и клифови, Д3.225 Субалпијско – аплијска сува силикатна стена лерхенфелдовога пуцавца (*Silene larchenfeldiana*), С2.36 Умерено влажне планинске ливаде, С2.37 Умерено влажне планинске ливаде и С2.38 Умерено влажне планинске ливаде.

Бабин зуб предствала значајан локалитет са аспекта очувања специфичних облика геонаслеђа, односно структурно-ерозионих остењака и клизећих блокова.

МАРТИНОВА ЧУКА-ВРАЖЈА ГЛАВА-ТРИ ЧУКЕ

Површина локалитета: 2 437 ha 96 a 10 m² 35,3321

Град Пирот (К.О. Топли до, К.О. Дојкинци)

Локалитет Орлов камик – Копрен који је Уредбом о заштити ПП „Стара планина“ („Службени гласник РС“, 23/3009) дефинисан као локалитет у режиму заштите првог степена, ревизијом заштите је редифинисан и подељен на 3 локалитета, обзиром да се на основу геоморфолошких и вегетацијских одлика исказала потреба за дефинисањем три издвојене целине, које су такође сврстане у режим заштите првог степена (Мартинова чука - Вражја глава – Три чуке, Браткова страна и плато Копрена). На овом подручју се налазе два некадашња Строга природна резервата „Вражја глава“ и „Три чуке“.

Вредност локалитета „Вражја глава“ огледа се у присуству заједнице планинског јавора и букве (*Aceri heldreichii-Fagetum* Jov., 1957). Доминантна врста у овој састојини је буква, док се планински јавор и смрча јављају појединачно или груписани. Вредност локалитета „Три чуке“ огледа се у присуству ретке субалпијске заједнице бора кривуља (*Pinetum mugii*). У прошлости су знатно смањене површине под овом врстом бора, и то крчењем шуме и паљењем вегетације, а све у циљу добијања пашњачка. Међутим како сточарство и пашерење вишу нису заступљени у истој мери као у прошлости, површине под бором кривуљем су у процесу обнове.

Локалитет Мартинова чука - Вражја глава – Три чуке део је моноклиналног старопланинског одсека југоисточно од Миџора у највишем делу централног планинског била. У том контексту изразит су пример развоја високопланинског простора на једној страни по структурном одсеку, а на другој импозантним усецањем-подсецањем долина слива Топлодолске и Дојкиначке реке. Предеони оквир локалитета су планински пашњаци настали вишевековним масовним сточарством на планини и местимичне појаве периглацијалних процеса, које на овом простору још нису довољно истражене. Познат је локалитет Иванковица са масовном појавом клизећих блокова, или реликтна камена река испод Ћипровачког прелаза и солифлукционе терасице код одсека Три чуке. На Вражијој глави, у источном делу, јавља се појава друге груписаности стеновитих остењака на планини, али и појаве вероватно реликтних камених токова. У овом делу запажена је и изузетно занимљива појава, посебно изражена према Арбињу, са реликтним односима масовног расипања дробине. Цео предео је изграђен од црвених пермских и тријаских пешчара, где се на Три чуке срећу и крупни конгломерати, што је посебна геолошка вредност овог локалитета.

У оквиру локалитета „Орлов камик – Мартинова чука – Копрен“, заступљене су шуме које припадају ГЈ „Стара планина II – Топли Дол“ и ГЈ „Стара планина II – Арбиње“ ГЈ При ГЈ „Стара планина II – Топли Дол“ (одељења и делови одељења: 49-74) као најзначајнији типови шума издвајају се: висока (разнодобна) шума букве (*Fagetum moesiacaе montanum*) на различитим смеђим земљиштима, висока (једнодобна) шума букве (*Fagetum moesiacaе montanum*) на различитим смеђим земљиштима. У оквиру локалитета на површини од око 100 ha издвајају се високе шуме смрче, букве и јеле које су без газдинских интервенција, а које су значјане са аспекта заштите природе и очувања шума прашумског карактера (одељења 65, 66, 70, 71 и 72; делови одељења 61, 62, 63, 64,67, 68, 69).

При ГЈ „Стара планина II – Арбиње“ (одељења и делови одељења: 33-41), као највреднија и најзначајније издвајају се високе шуме смрче на површини од око 125 ha. Поред њих заступљене су и висока шума смрче и букве, као и висока разнодобна шума букве.

Државне шуме на овом локалитету заузимају површину од 625,25 ha.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтним врстама издвајају се: биљне врсте - планински јавор (*Acer heldreichii*), *Allium melanantherum*, медвеђе грожђе (*Arctostaphylos uva-ursi*), панчићева паламида (*Cirsium heterotrichum*), алпска павит (*Clematis alpina alpina*), тресавски каћун (*Dactylorhiza cordigera cordigera*), *Dactylorhiza majalis majalis*, *Dianthus moesiacus*, росуља (*Drosera rotundifolia*), линџура (*Gentiana lutea*), *Gentiana punctata*, фривалдијев врањак (*Gymnadenia frivaldii*), *Moehringia pendula*, бор кривуљ (*Pinus mugo mugo*), *Pseudorchis albida albida*, *Pyrola rotundifolia*; фауна птица - сури орао (*Aquila chrysaetos*), крсташ (*Aquila heliaca*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), ушата шева (*Eremophila alpestris*), степски соко (*Falco cherrug*), сиви соко (*Falco peregrinus*), обична белогуза (*Oenanthe oenanthe*), јаребица (*Perdix perdix*), планински попић (*Prunella collaris*) и велики тетреб (*Tetrao urogallus*); фауна водоземаца и гмизаваца - жаба травњача (*Rana*

temporaria), шарка (*Vibera berus*) и живородни гуштер (*Zootoca vivipara*); фауна бескичмењака - *Cheilosia pubera*, *Chrysotoxum tomentosum*, *Cionus hypsibatus*, *Copris lunaris*, *Cordulegaster heros*, *Dodecastichus aurosignatus*, *Eristalis rupium*, *Isophya obtusa*, *Limatogaster moesiaca*, *Otiorhynchus rambouseki*, *Otiorhynchus splendidus*, *Otiorhynchus verrucipes*, *Psorodonotus fieberi* и *Trichopsomyia flavitarsis*.

У оквиру локалитета издвајају се и следећа станишта приоритетна за заштиту: А3.23 Шуме планинске букве (*Fagus moesiaca*), А6.12 Шуме смрче (*Picea abies*), А8.13 Шуме лишћара и смрче (*Picea abies*) и јеле (*Abies alba*), Б4.21 вриштине боровнице (*Vaccinium spp.*) и медвеђе грожђе (*Arctostaphylos spp.*), Б6.11 Шибљаци бора кривуља (*Pinus tugo*), Ц1.525 Сува силикатна ливада (*Agrostis spp.*), Ц2.31 Умерено влажне планинске ливаде, Ц4.43 Силикатне рудине, Ц5.21 околпоточне високе зелени, Ц5.31 Високопланинске ненитрификоване високе зелени и Е2.21 Тресаве оштрица (*Cyperaceae*) и траве (*Poaceae*).

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се срећу: Куртулски водопад, Чунгуљски водопад, ерозиони остеоњаци код Вражије главе, клизећи блокови код Иванковице и извор под Вражјом главом.

ЈЕГАЊСКИ ВЕНЦИ

Површина локалитета: 135 ha 87 a 13 m²

Град Пирот (К.О. Топли до)

Локалитет Јегањски венци налази се у режиму заштите трећег степена према Уредби о заштити ПП „Стара планина“. Ревизијом заштите на овом локалитету утврђене су значајне природне вредности са аспекта очувања вредних букових састојина. Очуване високе шуме букве и изданачке шуме китњака на овом локалитету су шуме без газдинског третмана, па је због начина досадашњег коришћења локалитет прашумског карактера.

Јагањски венци је локалитет у оквиру јужног одсека Топлодолског басена који је генерално по правцу дубоке Темачке дислокације у црвеним пешчарима (Анђелковић, 1996). У том контексту предео Јагањских венаца осим велике и стрме падине која се са Белана спушта ка Топлом долу, чине и мањи секундарни одсеци какви су заправо и Јагањски венци. У овом делу на 3 km хоризонталног растојања висинска разлика између Белана и Топлог дола износи скоро 900 m или просечно 300 ‰. Терен је врло стрм и са појавама врло интезивног колувијалног/гравитационог процеса, што се манифестује великим падинским наслагама које вегетација везује у процесу спречавања интезивнијих ерозионих процеса. Значајно је заступљена и линијска ерозија са местимичним појавама плитких долина на падини, насталих у прошлости када овај простор није био под шумама.

У оквиру локалитета обухваћена су три одељења која припадају ГЈ „Стара планина II – Топли Дол“ (одељења 100,101,102,103), на површини од 109,53 ha. Од укупне површине под шумама, око 72 ha су чисте, очуване састојине букових шума, потпуног склопа (високе шуме букве), које су од великог значаја са аспекта заштите природе.

БРАТКОВА СТРАНА

Површина локалитета: 921 ha 92 a 03 m²

Град Пирот (К.О. Топли до, К.О. Гостуша, К.О. Дојкинци)

Део новодефинисаног локалитета Браткова страна чини део локалитета Орлов камик – Копрен који је Уредбом о заштити ПП „Стара планина“ („Службени гласник

РС“, 23/3009) дефинисан као локалитет у режиму заштите првог степена. Такође, на овом подручју, на површини од 64,13 ha, 1985. године, проглашен је СПР „Браткова страна“ у циљу очувања станишта ретке и строго заштићене врсте птица – тетреба (*Tetrao urogallus*), као и високопланинске заједнице смрче, ниске клеке и боровнице (*Vaccinio-Junipero-Piceetum subalpinum* Mišić et Popović, 1954) и специфичне пашњачке заједнице (*Coccineo-Deschampsietum* и *Caricetum goodenowii*).

Локалитет Браткова страна је део једне од највећих планинских коса Старе планине. Пружа се од седла између Вражје главе и Крвавих бара, преко импозантног била Браткове стране до малог кречњачког одсека Мрамора, (одакле је вероватно најлепши поглед на басен Топлодолске реке и Арбиње са платом Копрена). Морфоструктурно северна падина Браткове стране и Мрамора је у тектонском односу дубоког разлома по Темачкој дислокацији (Анђелковић, 1996), а на Мрамору то је однос контакта пешчара и доминантних кречњака на јужној падини планине. Значајна вредност овог локалитета су високопланинска тресава на Крвавим барама настала на повременим извору и у генетском односу са појавом мразно-нивационе депресије. На јужној падини Браткове стране забележен је један дужи камени ток, а према Мрамору налази се и једна пространија и равна депресија чије генетско порекло није довољно разјашњено.

У оквиру локалитета Браткова страна налази се ГЈ „Стара планина II – Топли Дол“ (одељења и делови одељења: 58, 59, 60, 61, 62, 64, 68, 74, 75, 76), у којој се као најзначајни издвајају следећи типови шума: висока шума јеле, букве и смрче (*Piceo-Fago-Abietetum*) на хумусним киселим смеђим, смеђим подзоластим земљиштима, тера фуски; висока шума смрче (*Piceion excelsae serbicum*) на дистричним хумусно силикатним смеђим земљиштима и црницама на кречњацима; висока шума смрче, јеле и букве (*Piceo-Fago-Abietetum*) на хумусним киселим смеђим, смеђим подзоластим земљиштима, тера фуски; висока шума букве, јеле и смрче (*Piceo-Fago-Abietetum*) на хумусним киселим смеђим, смеђим подзоластим земљиштима, тера фуски; висока шума букве и смрче (*Piceo-Fago-Abietetum*) на хумусним киселим смеђим, смеђим подзоластим земљиштима, тера фуски; висока (разнодобна) шума букве (*Fagetum toesiacaе montanum*) на различитим смеђим земљиштима; висока шума јеле и букве (*Abieti-Fagetum serpentinum*) на перидотитима, серпентинисаним перидотитима и серпентинитима; висока (једнодобна) шума букве (*Fagetum toesiacaе montanum*) на различитим смеђим земљиштима; висока (разнодобна) шума букве (*Fagetum toesiacaе montanum*) на различитим смеђим земљиштима; висока шума смрче и јеле (*Piceion excelsae serbicum*) на дистричним хумусно силикатним смеђим земљиштима и црницама на кречњацима и др.

Локалитет Браткова страна на којем је смештена наведена газдинска јединица је смештен на вишим надморским висинама и обрастао врстама које подносе климу овог региона - смрчом, јелом и буквом. Врсте се јављају у групама и као појединачна стабла, окружена травнатом и жбунастом вегетацијом. Ове шуме због угрожености и мале заступљености на заштићеном подручју заслужују да им се омогући да неометано расту и развијају се у природи.

Државне шуме у оквиру овог локалитета заузимају површину од 40,24 ha.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се: биљне врсте - *Acer heldreichii macropterum*, *Dactylorhiza cordigera cordigera*, *Dactylorhiza majalis majalis*, *Drosera rotundifolia*, *Gentiana lutea*, *Moehringia pendula* и *Pyrola rotundifolia rotundifolia*; текуница (*Spermophilus citellus*) као представник фауне сисара; врсте птица - сури орао (*Aquila chrysaetos*), орао крсташ (*Aquila heliaca*), голуб дупљаш (*Columba oenas*), планинска ушата шева (*Eremophila alpestris*), обична белогуза (*Oenanthe oenanthe*), јаребица (*Perdix*

perdix), планински попић (*Prunella collaris*), жутокљуна галица (*Pyrrhocorax graculus*) и велики тетреб (*Tetrao urogallus*); бескичмењади - *Broughtonia domogledi* и *Psorodonotus fieberi*; врсте гмизаваца и водоземаца - шарка (*Vibera berus*), жаба травњача (*Rana temporaria*) и живородни гуштер (*Zootoca vivipara*). У оквиру локалитета издвајају се и следећа станишта приоритетна за заштиту: А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), А6.12 Шуме смрче (*Picea abies*), А8.13 Шуме смрче (*Picea abies*) и јеле (*Abies alba*), Ц2.32 Умерено влажне планинске ливаде, Ц4.43 Силикатне рудине, Ц5.21 Околопоточне високе зелени, Ц5.31 Викокопланинске ненитрификоване високе зелени и Е2.21 Тресаве оштрица (*Cyperaceae*).

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се срећу тресаве на Крвавим барама и Јеришорски водопади.

ПЛАТО КОПРЕНА

Површина локалитета: 1 481 ha 40 a 23 m²

Град Пирот (К.О. Дојкинци)

Део новодефинисаног локалитета Плато Копрена представља део локалитета Орлов камик – Копрен који је Уредбом о заштити ПП „Стара планина“ („Службени гласник РС“, 23/3009) дефинисан као локалитет у режиму заштите првог степена. Такође, на овом подручју, на површини од 10 ha, 1982. године, проглашен је СПР „Копрен“ у циљу очувања тресавских биљних врста, са акцентом на росуљу (*Drosera rotundifolia*). Заједница *Caricetum goodenowi*, због које је и издојен резерват се среће испод врха Копрен, а јавља се у фрагментима уз потоке и баре. Резерватом су обухваћене и жбунасте, полужбунасте и травне заједнице, односно заједнице ниске клеке, боровнице и субалпске смрче.

Плато Копрена (1935-1963 m) је један од највиших планинских платоа источне и централне Србије. У целини је изграђен од тријаских пешчара који према Бугарској и изворишту Јеловичке реке чини део великог старопланинског одсека до Стражне чуке (1772 m). На платоу јасно се уочава један секундарни ниво према извору Три кладенца изнад Арбиња, који можда може да се доведе у везу са једном старијом глацијацијом, која се помиње од првих истраживања Ј. Цвијића (1903). На платоу се јављају тресавске зоне по мањим депресијама, а регистрована је и појава развоја периодичних корита са секундарним депресијама. Ово последње, можда из домена развоја бујица при нагом топљењу снега. Запажају се и мање водене површине по плитким депресијама-улокама које су реликтне појаве мразни улока или вид „термогеног карста“. Регистроване су и ретке појаве солифлукиционих ожилјака, као показатељ значајне доминације хладних периглацијалних услова.

У оквиру локалитета Плато Копрена издвојене су ГЈ „Стара планина II – Арбиње“ и „Стара планина I – Широке луке“. На подручју ГЈ „Стара планина I – Широке луке“ (одељења и делови одељења: 30-40) издвојене су следеће газдинске класе: висока шума букве и смрче (*Fagetum moesiacae montanum*) на различитим смеђим земљиштима; висока (једнодобна) шума букве (*Fagetum moesiacae montanum*) на различитим смеђим земљиштима; висока (разнодобна) шума букве (*Fagetum moesiacae montanum*) на различитим смеђим земљиштима; изданачка шума букве (*Fagetum moesiacae subalpinum*) на црницама (рендзинама) на кречњацима; висока шума смрче (*Piceion excelsae serbicum*) на дистричним хумусно-силикатним смеђим земљиштима и црницама на кречњацима; висока шума букве и смрче (*Fagetum moesiacae montanum*) на различитим смеђим земљиштима и др.

Државне шуме у оквиру ГЈ „Стара планина I – Широке луке“ на локалитету плато Копрена заузимају површину од 245,96 ha.

На подручју ГЈ „Стара планина II – Арбиње“ (одељења и делови одељења: 38 - 44, 52) издвојене су следеће газдинске класе: вештачки подигнута састојина смрче на станишту планинске шуме букве (*Fagetum moesiacaе montanum*) на различитим смеђим земљиштима; висока (разнодобна) шума букве (*Fagetum moesiacaе montanum*) на различитим смеђим земљиштима; висока шума смрче и букве (*Piceion excelsae serbicum*) на дистричним хумусно-силикатним смеђим земљиштима и црницама на кречњацима; висока пребирна шума јеле, букве и смрче (*Piceo-Fago-Abietetum*) на хумусним киселим смеђим, смеђим подзоластим земљиштима, тера фуски и избељеној тера фуски; висока шума смрче (*Piceion excelsae serbicum*) на дистричним хумусно-силикатним смеђим земљиштима и црницама на кречњацима; висока пребирна шума јеле, букве и смрче (*Piceion excelsae serbicum*) на дистричним хумусно-силикатним смеђим земљиштима и црницама на кречњацима и др.

Државне шуме у оквиру ГЈ „Стара планина II – Арбиње“ на локалитету плато Копрена заузимају површину од 58,32 ха.

Локалитет Плато Копрена на којем су смештене наведене ГЈ је смештен је на вишим надморским висинама и обрастао је врстама које подносе климу овог региона, смрчком, буквом и јелом. Највише су заступљене високе шуме по пореклу али се јављају и вештачки засађене површине. Врсте се јављају у групама, али и као појединачна стабла окружена травнатом и жбунастом вегетацијом.

Укупна површина под државним шумама на овом локалитету износи 304,28 ха.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се: биљне врсте - *Acer heldreichii macropterum*, *Aconitum anthora*, *Allium melanantherum*, *Arctostaphylos uva-ursi*, *Campanula thyrsoides*, *Cardamine amara balcanica*, *Clematis alpina alpina*, *Dactylorhiza cordigera bosniaca*, *Dactylorhiza majalis majalis*, *Drosera rotundifolia*, *Epipactis palustris*, *Gentiana punctata*, *Menyanthes trifoliata*, *Orchis laxiflora*, *Pastinaca hirsuta*, *Pedicularis palustris palustris*, *Pseudorchis albida albida*, *Pyrola media*, *Pyrola minor minor*, *Pyrola rotundifolia rotundifolia*, *Saxifraga pedemontana cymosa*, *Tozzia alpina carpathica*, *Trollius europaeus* и *Veronica baumgartenii*; врсте птица - јастреб (*Accipiter gentilis*), камењарка (*Alectoris graeca*), сури орао (*Aquila chrysaetos*), змијар (*Circaetus gallicus*), голуб дупљаш (*Columba oenas*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), планинска ушата шева (*Eremophila alpestris*), степски соко (*Falco cherrug*), сиви соко (*Falco peregrinus*), патуљаста орао (*Hieraaetus pennatus*), медитеранска белогуза (*Oenanthe hispanica*), обична белогуза (*Oenanthe oenanthe*), јаребица (*Perdix perdix*), планински попић (*Prunella collaris*), жутокљуна галица (*Pyrrhocorax graculus*) и велики тетреб (*Tetrao urogallus*); бескичмењаци - *Cheilosia pubera*, *Chirocephalus diaphanus*, *Isophya obtusa*, *Otiornychus splendidus* и *Parnassius apollo*; врсте гмизаваца и водоземаца - шарка (*Vibera berus*), жаба травњача (*Rana temporaria*) и живородни гуштер (*Zootoca vivipara*). У оквиру локалитета издвајају се и следећа станишта приоритетна за заштиту: А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), А6.12 Шуме смрче (*Picea abies*), А8.13 шуме лишћара и смрче (*Picea abies*) и јеле (*Abies alba*), Ц4.43 Силикатне рудине, Ц5.31 Викокопланинске ненитрификоване високе зелени, Е2.21 Тресаве оштрица (Сурегасеае) и трава (Роасеае), F3.21 Вишегодишње амфибијске заједнице.

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се срећу тресаве у нивационим депресијама на Копрену и Копренски водопад.

СРЕБРНА ГЛАВА

Површина локалитета: 1 516 ха 37 а 94 м²
Град Пирот (К.О. Росомач)

Општина Димитровград (К.О. Сенокос)

Новодефинисани локалитет Сребрна глава у режиму заштите првог степена представља део локалитета Св. Никола – Јабучко равниште – Сребрна глава, који је Уредбом о заштити ПП „Стара планина“ („Службени гласник РС“, 23/3009) у режиму заштите другог степена. Ревизијом заштите подручја Старе планине, указала се потреба за издвајањем засебног локалитета Сребрна глава у циљу очувања отворених типова станишта, као и високопланинских тресетишта којим овај локалитет обилује. Такође, на овом локалитету постоје издвојене енкалаве бора кривуља.

Локалитет Сребрна глава је део главног планинског била на коме стенску основу чине рифеј-камбријумски шкриљци. На бугарској страни издваја се и као Берковска планина. Услед еродабилних својстава стенеске основе запажају се и апланационе заравни, као на врху Тупанца или структурне терасе североисточно од њега. Местимично на изворима уочавају се мали секундарни ерозиони облаци, као специфични вид појачане ерозије на местима истицања подземних вода. Сребрна глава (1932 m) је најисточнија тачка Старе планине са које централно планинско било прелази на територију Републике Бугарске.

У оквиру локалитета „Сребрна глава“ делом се налази ГЈ „Стара планина I – Прелесје“ (одељења и делови одељења: 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 61, 62, 68). На подручју наведене ГЈ као најзначајнија издваја се висока (једнодобна) шума букве на станишту планинске шуме букве (*Fagetum moesiaca montanum*) на различитим смеђим уземљиштима 33а. Осим ње, заступљена је и вештачки подигнута састојина смрче на станишту планинске шуме букве (*Fagetum moesiaca montanum*) и изданачка шума букве на станишту планинске шуме букве (*Fagetum moesiaca montanum*). На овом локалитету највредније су високе шуме букве старости око стотину година.

Државне шуме на овом локалитету заузимају површину од 169,57 ha.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се: *Cardamine amara balcanica*, *Trollius europaeus* (жути јаблан), шарка (*Vipera berus*), живородни гуштер (*Zootoca vivipara*), змијар (*Circaetus gallicus*), ушата шева (*Eremophila alpestris*). У оквиру локалитета издвајају се и следећа станишта приоритетна за заштиту: А3.23 Шуме планинске букве (*Fagus moesiaca*), Б4.21 вриштине боровнице (*Vaccinium spp.*) и медвеђе грозђе (*Arctostaphylos spp.*), Б6.11 Шибљаци бора кривуља (*Pinus mugo*), Ц4.43 Силикатне рудине и Ц5.31 Високопланинске нитрификоване високе зелени.

Да би се заштитиле темељне вредности на простору режима I степена заштите важе све забране и ограничења прописане одредбама Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010- исправка, 14/2016, 95/2018- други закон и 71/2021) и Уредбе о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/2012).

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ

- коришћење природних ресурса и изградња свих врста објеката;
- слободна, неконтролисана посета и обилазак, кретање ван постојећих путева и специјално утврђених стаза;
- Кретање моторних возила (ципова, квадова, мотора, камиона и др.), осим у акцидентним ситуацијама (пожари и др.), за потребе вршења стручног и инспекцијског надзора и обиласка управљача;

ОГРАНИЧАВАЈУ СЕ

- радови и активности на научна истраживања и праћење природних процеса;

- контролисану посету у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе (одржавање планинарских акција и сл.), а које нису у супротности са циљевима очувања природних вредности, уз сагласност Министарства
- спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, природних непогода, удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина, уз сагласност Министарства.

РЕЖИМ ЗАШТИТЕ II СТЕПЕНА – „активна заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа“, Закон о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010-исправка, 14/2016, 95/2018-други закон и 71/2021) и Уредба о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/2012) Локалитети са режимом заштите II степена:

1. Влашки до (54 ha 33 a 29 m²)
2. Вршка чука (129 ha 86 a 24 m²)
3. Голина – Шашка река (3 149 ha 80 a 52 m²)
4. Ветрен – Турјачка глама – Голема глама (4 135 ha 47 a 5 m²)
5. Рсовати камен – Ветрен – Вуз (1 543 ha 05 a 46 m²)
6. Папратна (1 227 ha 57 a 55 m²)
7. Равно Бучје (1 866 ha 35 a 57 m²)
8. Бабин зуб (116 ha 83 a 11 m²)
9. Златарица – Вртовац (92 a 19 m²)
10. Тресава Јабучко равниште (4 ha 39 a 78 m²)
11. Рудина – Миџор – Вражја глава (4 953 ha 76 a 60 m²)
12. Арбиње (1 517 ha 82 a 18 m²)
13. Вртибог – Мрамор (2 194 ha 23 a 53 m²)
14. Понор (640 ha 17 a 40 m²)
15. Голаш (659 ha 33 a 15 m²)
16. Темштица (1 117 ha 76 a 75 m²)
17. Широке луке (2 111 ha 72 a 69 m²)
18. Тупанац (2 671 ha 99 a 22 m²)
19. Росомач (434 ha 94 a 79 m²)
20. Владикина плоча (1 605 ha 71 a 88 m²)
21. Видлич (5 425 ha 85 a 16 m²)
22. Баљевски врхови (1 277 ha 29 a 41 m²)
23. Влковија (57 ha 89 a 54 m²)

ВЛАШКИ ДО

Површина локалитета: 54 ha 33 a 29 m²

Град Зајечар (К.О. Прлита, К.О. Велики Извор)

У циљу заштите станишта строго заштићене биљне врсте кукурјак (*Eranthys hiemalis*) граница заштићеног подручја Стара планина је проширена на подручје Влашког дола. Кукурјак (*Eranthys hiemalis*) је ретка врста на простору Србије, уврштена у Црвену књигу флоре Србије, где се као једна од мера и препоручује да станишта ове врсте буду у границма заштићених подручја.

Влашки до је топоним за клисуру у кречњацима Прлитске реке задње веће притоке Белог Тимока пре његовог састава са Црним Тимоком код Зејечара. Предеоно, клисура је на крајњем северу Предбалкана усечена у кречњаке површи Крмениш. Пружа се од села Горња Прлита и предбалканске дислокације подно Вршке Чуке до долине Белог Тимока. Непосредно локалитет са стаништем строго заштићене биљне врсте кукурјак (*Eranthis hiemalis*) обухвата десни део клисуре на контакту јурских кречњака и кредних пешчара, на месту прве станице некадашње „Белгијске пруге“, прве индустријске пруге у Србији. Напосредном зоном заштите обухваћена је северна падина кречњачког брда и нешто даље западно експонирана десна долинска страна Прлитске реке.

Локалитет Влашки до издвојен је као станиште ретке, строго заштићене биљне врсте кукурјак (*Eranthis hyemalis*). На овом локалитету регистроване су и следеће значајне врсте: шумски гуштер (*Darevskia praticola*) и буљина (*Bubo bubo*).

У оквиру локалитета „Влашки До“ налази се део ГЈ „Вршка чука – Баба Јона – Трећи врх“ (одељења и делови одељења: 80, 81). На овом локалитету налази се само један тип шуме - шибљак на станишту шуме грабића (*Carpinetum orinetalis moesiicum*), што погодује опстанку строго заштићене биљне врсте кукурјак (*Eranthis hiemalis*).

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 34,68 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 9,16 ha, док се шуме сопственика налазе на површини од око 25,52 ha.

ВРШКА ЧУКА

Површина локалитета: 129 ha 86 a 24 m²

Град Зајечар (К.О. Прлита)

У циљу заштите станишта строго заштићене биљне врсте кукурјак (*Eranthis hiemalis*), као и последње гламе у низукречњачких узвишења Старе планине, локалитет Вршка чука је дефинисан као засебан и уврштен у режим заштите другог степена.

Вршка Чука је најсевернија, а према схватању Ј. Цвијића (1924) и последња глама у низу кречњачких узвишења или брда западног Предбалкана. Од Вршке Чуке на север је пинеplenска равница на десној страни Тимока која је део простране низије између Дунава и Предбалкана, односно Старе планине. Обзиром да је на ободу низије, морфолошки доминира околним простором и један је од доминантних висова које се може посматрати из Зајечара. У морфолошком смислу то је асиметрична кречњачка главица висине 673-692 m са стрмом страном према Бугарској и положитијом страном на северозапад према клисури Влашког дола. Локалитет обухвата највиши равни део главице на коме има и неколико вртача. Вршка Чука је изузетно значајна као пример морфоструктурних односа на крају Предбалкана.

Локалитет Вршка чука је издвојен као станиште реткихи угрожених врста биљака, међу којима се издвајају пропашаљка (*Vupleurum commutatum glaucocarpum*), *Dianthus moesiicus*, кукурјак (*Eranthis hyemalis*), *Ranunculus illyricus*. Регистрована је и ретка врста лептира - аполон (*Parnassius apollo*).

У оквиру локалитета „Вршка чука“ налази се део ГЈ „Вршка чука – Баба Јона – Трећи врх“ (одељења и делови одељења: 77, 78). На овом локалитету заступљени су следећи типови шума: шуме сладуна и цера (*Quercetum frainetto-cerris tipycum*) и шикаре грабића (*Carpinetum orinetalis moesiicum*).

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 73,13 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 30,40 ha, док шуме сопственика заузимају површину од 42,73 ha.

ГОЛИНА – ШАШКА РЕКА

Површина локалитета: 3 149 ha 80 a 52 m²

Град Зајечар (К.О. Мали Извор, К.О. Вратарница)

Уредбом о заштити ПП „Стара планина“, подручје које је дефинисано локалитетом Голина- Шашка река налази се у режиму заштите трећег степена. Ревизијом заштите и анализом података утврђене су природне вредности које завређују строжи режим заштите. Голина је једно од највећих станишта косовског божура у овом делу Србије. А поред божура, током теренских истраживања, откривене су и популације кукурјака.

Голина је пространи кречњачки плато у оквиру кречњачких глама које се од Ветрена пружају на север према Вршкој Чуки. Непосредно шири предео Голине уоквирују долине-клисуре Велике Шашке и Шашке на истоку и северу, док је на западу одсек који је део долине Белог Тимока и на југу је клисура Љути до на понорници Станковица потоку. Кречњачки плато Голине има сложену морфологију са једном сувом, висећом и скрашћеном долином и више вртача. Северно од суве долине су Радулово брдо (401 m) и Велики Горуновац (554 m) изграђени од доњејурских кварцних пешчара у оквиру седиментне серије кречњачких глама. Даље на север од ових брда је долина Шашке, попреко усечена у морфоструктуре кречњачких глама, која је једини већи водоток који пресеца скоро цео Предбалкан. На Великој Шашки, њеној левој саставници, смештен је водопад Скок, висине 9 m. Непосредно место које се издваја као Голина одговара широком развођу између Љутог дола и суве долине и то је типичан суви кречњачки предео са закржљалом шумом на црници из које извирује кречњачки детритус.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке - патуљаста перуника (*Iris pumila*), *Himantoglossum calcaratum* и косовски божур (*Paeonia peregrina*); бескичмењаци - *Cheilosia bracusii* и *Cheilosia redii*; фауна водоземаца и гмизаваца - шумска корњача (*Testudo hermanni*); фауна птица - буљина (*Bubo bubo*) и грлица (*Streptopelia turtur*); фауна сисара - јужни потковичар (*Rhinolophus euryale*) и велики потковичар (*Rhinolophus ferrumequinum*); У оквиру локалитета издваја се и једно станишта приоритетно за заштиту, а то је Д1.10 Унутрашњост пећина.

У оквиру локалитета „Голина – Шашка река“ државне шуме су заступљене са две ГЈ - „Шашка – Студена – Селачка река“ (одељења и делови одељења: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18; 19, 20, 21, 22) и „Вршка чука – Баба Јона – Трећи врх“ (одељења и делови одељења: 55, 56, 57, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 73, 74, 75). На подручју ГЈ „Шашка – Студена – Селачка река“ као најзначајније и највредније издвајају се: висока (једнодобна) шума букве (*Fagetum moesiacaе submontanum*), висока шума ОТЛ на станишту шуме китњака и граба (*Quercus – carpinetum moesiacum*), висока шума китњака, цера и граба (*Quercetum petraeae-cerris*) на земљиштима на лесу, и киселим силикатним стенама и кречњацима. Вештачки подигнутих састојина црног бора и багрема има на површини од 35,35 ha. Приказ свих типова шума са површинама приказан је табеларно:

Типови шума у оквиру локалитета Голина-Шашка река

Висока (једнодобна) шума букве	8,82 ha
Изданачка девасцирана шума цера	17,32 ha
Изданачка шума граба	7,43 ha
Изданачка шума китњака	27,61 ha
Изданачка шума липа	4,47 ha
Изданачка девасциране шуме букве	1,44 ha
Изданачка шуме букве	106,88 ha

Изданачка шума багрема	17,42 ha
Шибљак грабића	27,55ha
Шикара граба	125,33 ha
Шикара грабића	81,47 ha
Изданачка шума букве и граба	17,69 ha
Изданачка шума цера и букве	12,83 ha
Изданачка шума цера и китњака	56,01 ha
Изданачка шума цера и сладуна	31,67 ha
Изданачка шума китњака и цера	30,25 ha
Изданачка шума китњака, цера и граба	23,79 ha
Изданачка шума сладуна и цера	34,53 ha
Вешт. подиг. састојина црног бора и багрема	35,35 ha
и др.	
укупно	722,90 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 2 011,71 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 722,90 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 1 288,81 ha

ВЕТРЕН – ТУРЈАЧКА ГЛАМА – ГОЛЕМА ГЛАМА

Површина локалитета износи 4 135 ha 47 a 85 m²

Град Зајечар (К.О. Мали Извор)

Општина Књажевац (К.О. Ново Корито, К.О. Ошљане, К.О. Селачка)

Уредбом о заштити ПП „Стара планина“, подручје које је дефинисано локалитетом Ветрен – Турјачка глама- Голема глама налази се у режиму заштите трећег степена. Ревизијом заштите и анализом података утврђене су природне вредности које завређују строжи режим заштите. На Турјачкој глами, 2016. године откривено је једино станиште патуљасте ефедре у Србији, што овај локалитет чини јединственим у нашој земљи.

Ветрен са Турјачком и Големом гламом одговара вишем и нижем систему кречњачких глама који се пружају дуж Новокоритске удолине према Кадибогазу на Српско-бугарској граници. Предео са гламама је значајан као део западног Предбалкана који се пружа у Србији, или као део најзападнијих морфоструктура планинског система Старе планине. У морфолошком погледу то су асиметрична и моноклинална („нагнута“) кречњачка брда издвојена и уоквирена долинама десних притока Коритске и Селачке реке. У пределу глама посебно је значајна сутеска-клинсура Селачке реке између Ветрана и Манастирске гламе-Јаношице са истоименим пећинама (Манастирске пећине) и слапу преко бигра Суводолског врела (Цвијић, 1896). Поред тога Иванска пећина у истоименој глами (Нешић, 2005) и цео низ глама Новокоритске удолине издвојен је на списак инвентара геонаслеђа Старе планине. Као објекат геонаслеђа издвојена је и долина потока Селиште код Новог Корита која је значајна као профил са целокупним развићем јурских седимената (Карамата, Мијовић уред., 2005).

На подручју локалитета „Ветрен – Турјачка – Голема Глама“ у који једном делом улази и ГЈ „Шашка – Студена – Селачка река“ (одељења и делови одељења: 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53) и ГЈ „Заглавак I“ (одељења и делови одељења: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 42, 44) налазе се следећи типови шума:

Типови шума на локалитету „Ветрен – Турјачка – Голема Глама“

Висока (једнодобна) шума букве	32,32 ha
Изданачка шума букве	383,19 ha
Изданачка девастирана шума букве	32,98 ha

Изданачка девастирана шума букве и граба	20,78 ha
Изданачка шума јасике	0,55 ha
Изданачка мешовита шума багрема	26,14 ha
Изданачка шума букве и граба	130,28 ha
Шикара граба	38,13 ha
Шикара леске	5,80 ha
Шикара грабића	368,64 ha
Шибљак грабића	20,87 ha
Вештачки подигнуте састојине смрче	244,59 ha
Вештачки подигнутих састојина смрче	244,59
и др.	
Укупно	1453,50 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 2 355,40 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 1453,50 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 901,90 ha

У геолошком смислу гламе су кречњачка брда моноклинално нагнута према Новокоритској удолини и у структурном односу са Суводолским гранитним масивом који се једним делом простире и на територију Бугарске. Осим структурне и речне морфологије на долинама у пределу глама има и карста по правцима углавном неактивних или сувих подземних пећинских канала. На површини су регистроване ретке појаве вртача, мале цеволIKE изједине које настају у сложеним и комплексним процесима односа стена, вегетације и земљишта и детритични, местимично корозиони крш, као вид некадашње обешумљености ових кречњачких простора.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтивним врстама издвајају се следеће врсте: биљке – *Anacamptis pyramidalis*, мечја леска (*Corylus colurna*), змијина трава (*Echium ruscicum*), патуљаста ефедрa (*Ephedra distachya*) и косовски божур (*Paeonia peregrina*). Турјачка глама је једино станиште патуљасте ефедре (*Ephedra distachya*) на подручју Србије. Од бескичмењака заступљени су - балканска скривалица (*Hipparchia volgensis*), балкански шаховничар (*Melanargia larissa*) и аполон (*Parnassius apollo*); фауна водоземаца и гмизаваца - шумска корњача (*Testudo hermanni*); фауна птица - камењарка (*Alectoris graeca*), сури орао (*Aquila chrysaetos*), змијар (*Circaetus gallicus*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*) и грлица (*Streptopelia turtur*). Селачка река представља станиште поточног рака.

Од станишта приоритетних за заштиту издвајају се Ц1.32 Суве карбонатне ливаде и камењари, Д1.7 Унутрашњост пећина, Д1.8 Унутрашњост пећина и Д1.9 Унутрашњост пећина.

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се налазе Суводолске (Манастирске) пећине, Горња, Доња и Тунелска пећина, село Селачка и два низа кречњачких глама од Ветрена до Големе гламе, Предбалкан.

РАСОВАТИ КАМЕН – ВЕТРЕН – ВУЗ

Површина локалитета: 1 543 ha 05 a 46 m²

Општина Књажевац (К.О. Алдинац, К.О. Ново Корито, К.О. Радичевац, К.О. Репушница)

Уредбом о заштити ПП „Стара планина“, подручје које је дефинисано локалитетом Расовати камен –Ветерен- Вуз налази се у режиму заштите трећег степена. Ревизијом заштите и анализом података утврђене су природне вредности које завређују строжи режим заштите.

Предео од Расоватог камена преко Ветрена до Вуза одговара централном и нешто нижем планинском билу Старе планине, висине 1337-1330-1415 m. Ово је предео где

метаморфне стене старопланиског комплекса и Радичевског гранитоидног масива избијају на централно планинско било. Морфоструктуре нису значајније изражене осим на попречним одсецима као испред Ветрена и Расоватог камена. У простору то је централно планинско било са врховима заравњених ерозијом и местимичним заравнима на најим платоима. Предео од Расоватог камена до превоја Св. Никола, Ј.Цвијић (1924) издваја као планински лук Орловог камена. Ово је забачени и неприступачни предео Старе планине који је недовољно истражен. Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке – безлисна перуника (*Iris aphylla*) и *Ribes alpinum*; фауна птица - беловрата мухарица (*Ficedula albicollis*), шумски звиждак (*Phylloscopus sibilatrix*) и источна шарена мухарица (*Ficedula semitorqata*; фауна сисара - вук (*Canis lupus*). У оквиру локалитета издвајају се А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*) као станиште приоритетно за заштиту.

У оквиру локалитета „Расовати камен – Ветрен – Вуз“ заступљене су шуме ГЈ „Расовати камен“ (одељења и делови одељења: 15, 16, 17, 18, 19, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73). Државне шуме заузимају површину од 1257,52 ха. Као најзначајније и највредније издвајају се : висока (једнодобна) шума букве, висока (једнодобна) шума букве и јавора, висока шума букве, китњака и граба. Вештачки подигнутих састојина црног бора, белог бора и смрче има на површини од око 77,0 ха. Приказ типова шума у оквиру локалитета са површинама приказан је табеларно:

Типови шума на локалитету Расовати камен – Ветрен – Вуз“

Висока (једнодобна) шума букве	662,24 ha
Висока (једнодобна) шума букве и јавора	12,0 ha
Висока (девастирана) шума букве	23,48 ha
Висока (девастирана) шума китњака	39,29 ha
Висока шума букве, китњака и граба	15,80 ha
Изданачка шума букве	311,07 ha
Изданачка девастирана шума букве	21,94 ha
Изданачка девастирана шума букве и јавора	8,82 ha
Изданачка шума букве и јавора	61,93 ha
Вешт. подиг. састој. црног бора, белог бора и смрче	77,0 ha
и др.	
укупно	1257,52 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 1 283.99 ха, од чега државне шуме заузимају површину од 1 257,52 ха, док су шуме сопственика заступљене на површини од 26,47 ха.

РАВНО БУЧЈЕ

Површина локалитета: 1 866 ха 35 а 57 м²

Општина Књажевац (К.О. Алдина река, К.О. Црни Врх, К.О. Равно Бучје, К.О. Татрасница)

Локалитет Равно бучје представља северни део локалитета Свети Никола – Јабучко равниште –Сребрна глава који је према Уредби о заштити ПП „Стара планина“, у режиму заштите другог степена. Услед специфичног рељефа и могућности издвајања у јединствену геоморфолошку структуру, Равно Бучје је издвојено у засебни локалитет. Село Равно Бучје је скоро потпуно без становништа.

Локалитет Равно Бучје пружа се од Голаша, затим јужном падином Орловог и Хајдучког камена са обухватом подручја села Равно Бучје и Светониколског превоја до засеока Гравалџоса. Предеоно најимпозантнија појава овог простора су сипари-плазеви

и камени токови на јужној падини Орловог и Хајдучког камена. Појаве камених токова срећу се и на Голашу. Превој Св. Никола је значајан као једини путни правац преко централног планиског била Старе планине, не рачунајући и правац преко Кадибогаза дуж Новокоритске удолине.

У оквиру локалитета „Равно Бучје“, једном делом улази ГЈ „Бабин зуб – Орлов камен – Голаш“ (одељења и делови одељења: 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 49) и ГЈ „Заглавак II“ (одељења и делова одељења: 80, 81) налазе се следећи типови шума:

Типови шума у оквиру локалитета Равно Бучје

Висока (једнодобна) шума букве	155,71 ha
Висока девастирана шума букве	17,99 ha
Изданачка шума букве	54,23 ha
Изданачка девастирана шума букве	20,84 ha
Шикара граба	25,05 ha
Вешт. подиг. саст. смрче, црног бора и багрема	25,43 ha
и др.	
укупно	302,40 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 542.97 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 302,40 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 240,57 ha.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке – росуља (*Drosera rotundifolia*) и *Moehringia pendula*; фауна бескичмењака - *Dodecastichus aurosignatus*, *Kretania sephirus* и *Otiorhynchus splendidus*; фауна птица - камењарка (*Alectoris graeca*), сури орао (*Aquila chrysaetos*), змијар (*Circaetus gallicus*), мала сова (*Glaucidium passerinum*), јаребица (*Perdix perdix*) и чижак (*Spinus spinus*); фауна сисара - вук (*Canis lupus*). Од фауне риба, у Равнобучкој реци је у горњем току присутан поточни рак, а у доњем току поточна пастрмка и поточни рак. У оквиру локалитета издвајају се станишта приоритетна за заштиту, и то: А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), С4.43 Силикатне рудине. У оквиру локалитета „Равно Бучје“ заступљене су шуме из ГЈ „Бабин зуб – Орлов камен – Голаш“. Као највреднија и најзначајнија шума са аспекта заштите природе издваја се висока једнодобна шума букве (*Fagetum moesiacae montanum*) 41a.

БАБИН ЗУБ

Површина локалитета: 116 ha 83 a 11 m²

Општина Књажевац (К.О. Црни Врх)

Град Пирот (К.О. Засковци)

Локалитет Бабин зуб се и према Уредби о заштити ПП „Стара планина“ налази у режиму заштите другог степена и представља део локалитета Свети Никола – Јабучко равниште – Сребрна глава. Због вредних букових шума на овом подручју, локалитет Бабин зуб је издвојен у засебан локалитет и делимично проширен у циљу очувања вредних шума букве.

Локалитет Бабин зуб у режиму заштите другог степена обухвата део букових шума испод стена Бабиног зуба. Локалитет обухвата део ГЈ „Бабин зуб – Орлов камен - Голаш“ (одељења и делови одељења: 5, 6, 7, 8). На подручју су присутне висока (једнодобна) шума букве и изданачка шума букве, на укупној површини од 104,47 ha. Приказ типови шума на локалитету Бабин зуб дат је табеларно.

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 104,47 ha у државном власништву, док шуме сопственика нису заступљене.

ПАПРАТНА

Површина локалитета: 1 227 ha 57 a 55 m²

Општина Књажевац (К.О. Горња Каменица, К.О. Папратна, К.О. Причевац)

Локалитет Папратна се и према Уредби о заштити ПП „Стара планина“ налази у режиму заштите другог степена, као што се и предлаже ревизијом заштите подручја Стара планина. Граница и површина локалитета се разлику само услед прецизнијег дефинисања границе на основу података РГЗ-а.

Папратна је локалитет на коме се јавља занимљив паралелизам и повијање токова Папратске и Причевске реке по дубоко усеченим клисурама. Клисуром Папратске реке пресечена је кречњачка греда Присадња-Вртача (699-662 m), док греда Илинска-Левовска чука (691-746 m) прати паралелизам и повијање токова. Кречњачки комплекс локалитета Папратна део је простране кречњачке зоне која се од Девике преко Тресибабе пружа све до морфоструктуре Старе планине. У овом пределу издвајају се импозантне клисуре, од којих се кањонска сутеска Папратске реке код Горње Каменице и клисура Корнатац Трговишког Тимока наслањају на издвојени локалитет. У оквиру сложене геолошке грађе јавља се и сложени карст за развојем већег подземног система пећине Корнатац, досада познате дужине 1441 m (Милошевић, 2019) или Причевска пећина дужине 163 m (Динић, 1966). Ипак, карстне појаве на овом подручју нису довољно истражене.

У оквиру локалитета „Папратна“ једном делом заступљене су шуме из ГЈ „Заглавак II“ (одељења и делови одељења: 30, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49). У оквиру којих се издвајају следећи типови шума:

Типови шума на локалитету Папратна

Изданачка шума букве	16,64 ha
Изданачка девасц. шума китњака и граба	14,05 ha
Изданачка девасцирана шума китњака	8,82 ha
Изданачка девасц. шума китњака и цера	2,28 ha
Шибљак грабића	338,91 ha
Вештачки подигнутих састојина црног бора	0,98 ha
укупно	381,68 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 608,66 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 381,68 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 226,98 ha.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке - *Ophioglossum vulgatum*; фауна сисара - вук (*Canis lupus*), фауна водоземаца и гмизаваца – смукуља (*Coronella austriaca*). У Репушничкој реци су на овом локалитету присутни поточна мрена и поточни рак, а у реци Папратни поточна мрена. У оквиру локалитета издваја се и једно станишта приоритетно за заштиту - D1.4 Унутрашњост пећина.

ЗЛАТАРИЦА – ВРТОВАЦ

Површина локалитета: 92 a 19 m²

Општина Књажевац (К.О. Вртовац)

Локалитет Златарица – Вртовац је мало подручје, вредно са аспекта очувања фауне водоземаца. Обзиром да је локалитет окружен пољопривредним земљиштем, издвајањем у режим заштите другог степена омогућава се његова боља заштита и праћење стања популације угрожених врста.

Ј. Цвијић (1903) помиње да је код села Балта Берировца запазио врло пространу шљунковиту равну која се зове Кржаница у којој има злата и ископина ради његовог испирања. Изгледа да се локалитет Златарица-Вртовац налази у нивоу ове шљунковите равни и да су забарене депресије на локалитету управо остаци неких ранијих ископавања. У овом контексту, предео долине Црновршке реке низводно од Балта Берировца према Кални одговара пространој шљунковитој равници развијеној у бар два нивоа засипања. Баре на локалитеу Златарице представљају један од репродуктивних центара водоземаца, овде су забележени следећи представници водоземаца и гмизаваца: балкански велики мрмољак (*Triturus ivanbureschi*), велика зелена жаба (*Pelophylax ridibundus*), обичан мрмољак (*Lissotriton vulgaris*), гаталинка (*Hyla arborea*), жутотрби мукач (*Bombina variegata*), зелена крастача (*Bufo viridis*); белоушка (*Natrix natrix*), поскок (*Vipera ammodytes*).

На локалитету нису заступљене државне шуме, док се шуме сопственика налазе на површини од око 30 а.

ТРЕСАВА ЈАБУЧКО РАВНИШТЕ

Површина локалитета: 4 ha 39 a 78 m²

Општина књажевац (К.О. Туштица)

Јабучко равниште је подручје које је претпрело највеће промене у протеклих 10 година и то услед урбанизације овог дела Старе планине. Од некада највећег тресетног станишта на Старој планини, остао је мањи фрагмент који завређује строжију заштиту. Овај локалитет се Уредбом о заштити ПП „Стара планина“ налази у режиму заштите трећег степена. Међутим, имајући у виду да се ради о станишту приоритетном за заштиту на подручју Србије, као и богатој флори и вегетацији, локалитет се издваја у режим заштите другог степена, што ће онемогућити даљу девастацију овог подручја-

Тресава на Јабучком равништу представља очувану високопланинску тресаву на бочној, левој страни и непосредно изнад корита Орлове реке на Јабучком равништу. Некада је представљала највеће тресетно станиште на Старој планини. Након урбанизације овог простора, од некадашњег тресетног станишта остао је само мањи фрагмент. Међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтивним врстама издвајају се следеће врсте биљака – тресавски каћун (*Dactylorhiza cordigera*), росуља (*Drosera rotundifolia*), *Pseudorchis albida* и *Traunsteinera globosa* и маховине из рода *Sphagnum*. Иако девестиран, локалите је и даље од значаја у циљу очувања станишта. Од станишта приоритетних за заштиту издвајају се: Ц3.211 Влажна планинска ливада бескољенке (*Molinia coerulea*), Ц3.216 Влажна планинска травна заједница везлице (*Scirpus sylvaticus*), Ц4.431 Силикатна рудина метличавог вијука (*Festuca paniculata*), Ц5.213 Околопоточна висока зелен краткозракастог анђеоског корена (*Angelica brachyradia*), Ц5.313 Високопланинска нитрификована зелен суручице (*Filipendula ulmaria*), Ц5.318 Високопланинска нитрификована зелен балканског штавеља (*Rumex balcanicus*), Е2.111 Сиромашна тресава црне (*Carex nigra*) и звездасте оштрице (*Carex echinata*) и Е2.221 Тресава белих маховина (*Sphagnum* spp.) и росуље (*Drosera rotundifolia*).

Тресава на Јабучком равништу представља један од објеката геолошког наслеђа Старе планине.

РУДИНА – МИЏОР – ВРАЖЈА ГЛАВА

Површина локалитета: 4 953 ha 76 a 60 m²

Општина Књажевац (К.О. Црни Врх)

Град Пирот (К.О. Гостуша, К.О. Топли До, К.О. Завој)

Новодефинисан локалитет Рудина – Миџор – Вражја глава представља део локалитета локалитета Свети Никола – Јабучко равниште – Сребрна глава који се и Уредбом о заштити ПП „Стара планина“ налази у режиму заштите другог степена. У границама локалитета налази се и највиши врх Старе планине (Миџор, 2169 m). Издвајање у засебан локалитет омогућила је геоморфолошка структура, али и чињеница да је овај простор са највишем бројем слапова и водопада на Старој планини, као и податак да се на овом потезу налази највећи број биљних врста Старе планине.

Локалитет обухвата басен Топлодолске реке са падинама и косама највиших планинских врхова Старе планине. Великим делом локалитетом су обухваћени изворишни делови Топлодолске реке, посебно њене леве саставнице Јаворске реке. Ово је и предео са највише слапова и водопада на Старој планини на структурним и ерозионим одсецима у целини у црвеним пешчарима. Према Братковој страни и Белану део локалитета је и велики структурни одсек на Темачкој дислокацији. У пределу локалитета доминирају планинске падине и косе и речна долинска морфологија са развојем секундарних колувијалних и пролувијалних процеса у условима плувио-нивалног речног режима.

Са аспекта биодиверзитета, локалитет Рудина – Миџор – Вражја глава је један од најбогатијих делова Старе планине. Међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке – планински јавор (*Acer heldreichii*), трајноцвети једић (*Allium melanatherum*), медвеђе грожђе (*Arctostaphylos uva-ursi*), *Botrychium matricariifolium*, *Campanula thyrsoides*, *Campanula wanneri*, жути звончић (*Cardamine amara balcanica*), панчићева паламида (*Cirsium heterotrichum*), алпска павит (*Clematis alpina alpina*), мечја леска (*Corylus colurna*), тресавски кађун (*Dactylorhiza cordigera*), *Dactylorhiza majalis*, *Dianthus moesiacus*, росуља (*Drosera rotundifolia*), линџура (*Gentiana lutea*), *Gentiana punctata*, *Geum coccineum*, фривалдијев врањак (*Gymnadenia frivaldii*), *Lactuca aurea*, *Minuartia bulgarica*, *Moehringia pendula*, *Pastinaca hirsuta*, *Pedicularis brachyodonta*, *Primula halleri*, *Primula minima*, *Pseudorchis albida albida*, *Pyrola rotundifolia*, *Rhodiola rosea*, *Ribes alpinum*, *Saxifraga pedemontana cymosa*, *Symphandra wanneri*, *Traunsteinera globosa*, *Trollius europaeus* и *Veronica baumgartenii*; фауна бескичмењака - *Acallocrates colonnellii*, *Argoptochus viridilimbatus*, старопланинска болорија (*Boloria eunomia*), *Bryaxis beroni*, *Canthophorus impressus*, *Carabus cavernosus*, *Carabus ulrichii*, *Ceriana conopsoides*, *Cheilosia redi*, *Cheilosia rhynchops*, *Chrysotoxum tomentosum*, *Cionus hypsibatus*, родопска нимфа (*Coenonympha rhodopensis*), *Copris lunaris*, *Cordulegaster heros*, *Dodecastichus aurosignatus*, *Echinodera graeca*, мала еребија (*Erebia orientalis*), *Eumerus clavatus*, *Hammerschmidtia ferruginea*, *Lejota ruficornis*, *Limatogaster moesiaca*, *Merodon aerarius*, *Merodon balkanicus*, *Merodon calidus*, *Ochodaeus chrysomeloides*, *Otiorhynchus cymophanus*, *Otiorhynchus juglandis*, *Otiorhynchus rambouseki*, *Otiorhynchus splendidus*, *Otiorhynchus verrucipes*, *Paragus kopdagensis*, аполон (*Parnassius apollo*), *Pheggomisetes globiceps*, *Pholidoptera aptera*, планински плавац (*Polyommatus eros*), *Psorodonotus fieberi*, *Sitona sulcifrons* и *Trechus priapus*; фауна водоземаца и гмизаваца - шарка (*Vipera berus*), живодни гуштер (*Zootoca vivipara*) и жаба травњача (*Rana temporaria*); фауна птица - црни лешинар (*Aegypius monachus*), јастреб (*Accipiter gentilis*), сури орао (*Aquila chrysaetos*), орао крсташ (*Aquila heliaca*), змијар (*Circaetus gallicus*), голуб дупљаш (*Columba oenas*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), планинска ушата шева (*Eremophila alpestris*), степски соко (*Falco cherrug*), сиви соко (*Falco peregrinus*), сива ветрушка (*Falco vespertinus*), мала сова (*Glaucidium passerinum*), белоглави суп (*Gyps fulvus*), обична белогуза (*Oenanthe oenanthe*), јаребица (*Perdix perdix*), планински попић (*Prunella collaris*), жутокљуна галица (*Pyrhocorax graculus*) и велики тетреб (*Tetrao urogallus*); фауна сисара - вук (*Canis lupus*) и пух орашар (*Muscardinus avellanarius*). Од фауне риба, у Студеначкој

реци је присутна поточна пастрмка, а у Јаворској реци поточна мрена и поточни рак. На овом подручју налази се и велики број станишта приоритетних за заштиту, и то су: А2.51 Шуме китњака, А3.22 Брдске шуме букве, А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), А6.12 Шуме смрче (*Picea abies*), Б4.21 Вриштине боровница (*Vaccinium* spp.) и мечјег грођа (*Arctostaphylos* spp.), Б4.211 Вриштина боровнице (*Vaccinium myrtillus*), Б5.12 Шибљаци обичне клеке (*Juniperus communis*), Б6.11 Шибљаци бора кривуља (*Pinus mugo*), Ц1.321 Сува карбонатна ливада велшког вијука (*Festuca gr. valesiaca*), Ц1.324 Сува карбонатна ливада шиље (*Danthonia calycina*), Ц1.521 Сува карбонатна ливада велшког вијука (*Festuca valesiaca*), Ц1.523 Сува силикатна ливада вијука (*Danthonia calycina*), Ц1.525 Сива силикатна ливада росуља (*Agrostis* spp.), Ц1.527 Сува силикатна ливада ситне бусике (*Deschampsia flexuosa*), Ц1.52I Суви силикатни камењар чуваркућа (*Sempervivum* spp. и *Jovibarba* spp.), Ц2.3 Умерено влажне планинске ливаде, Ц2.31 Умерено влажне планинске ливаде, Ц2.313 Умерено влажна планинска ливада овсенице (*Arrhenatherum elatius*), Ц2.319 Умерено влажна планинска ливада пасјаче (*Brachypodium pinnatum*), Ц2.321 Умерено влажна планинска ливада пасјаче (*Brachypodium pinnatum*), Ц3.21 Влажне планинске ливаде и сродне травне заједнице, Ц3.211 Влажна планинска ливада бескољенске (*Molinia coerulea*), Ц3.213 Влажна планинска ливада сита (*Juncus* spp.), Ц3.216 Влажна планинска травна заједница везлице (*Scirpus sylvaticus*), Ц4.22 Карбонатне рудине, Ц2.33 Умерено влажне планинске ливаде, Ц2.34 Умерено влажне планинске ливаде, Ц2.35 Умерено влажне планинске ливаде, Ц2.36 Умерено влажне планинске ливаде, Ц2.37 Умерено влажне планинске ливаде, Ц2.38 Умерено влажне планинске ливаде и Ц2.39 Умерено влажне планинске ливаде, Ц2.320 Умерено влажна планинска ливада пасјаче (*Brachypodium pinnatum*), Ц4.43 Силикатне рудине, Ц4.431 Силикатна рудина метличавог вијука (*Festuca paniculata*), Ц5.21 Околопоточне високе зелени, Ц5.213 Околопоточна висока зелен краткозракастог анђеоског корена (*Angelica brachyradia*), Ц5.214 Околопоточна висока зеленцрног омана (*Telekia speciosa*), Ц5.31 Високопланинске нитрификоване високе зелени, Ц5.311 Високопланинска нитрификована висока зелен високе бусике (*Deschampsia caespitosa*), Ц5.313 Високопланинска нитрификована висока зелен суручице (*Filipendula ulmaria*), Ц5.316 Високопланинска нитрификована висока зелен сипарске воденике (*Cirsium appendiculatum*), Ц5.317 Високопланинска нитрификована висока зелен родопског блаженка (*Geum rhodopaeum*), Ц5.318 Високопланинска нитрификована висока зелен балканског штавеља (*Rumex balcanicus*), Ц5.321 Високопланинска нитрификована висока зелен алпског штавеља (*Rumex alpinus*), Д3.22 Субалпијско-алпијске силикатне суве стене и клифови, Д3.225 Субалпијско-алпијска силикатна сува стена лерхенфелдовог пуцавца (*Silene larchenfeldiana*), Е2.111 Сиромашна тресава црне (*Carex nigra*) и звездасте оштрице (*Carex echinata*), Е2.113 Сиромашна тресава усколисног ветрогона (*Eriophorum angustifolium*), Е2.21 Тресаве оштрица (Cyperaceae) и трава (Poaceae), Е2.221 Тресава белих маховина (*Sphagnum* spp.) и росуље (*Drosera rotundifolia*) и Е3.11D Богата тресава широколисног ветрогона (*Eriophorum latifolium*).

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету су: Пиљски водопад, Куртулски водопад, Чунгуљски водопад, Јеришорски водопади, ерозиони остењаци код Вражије главе, глацио-нивациони цирк са нивационим бедемом код Жаркове чуке, клизећи блокови на северозападној падини Миџора и клизећи блокови код Иванковице.

У оквиру локалитета „Рудина – Миџор – Вражја глава“ државне шуме су заступљене са две ГЈ - „ГЈ „Стара планина II – Топли Дол“ (одељења и делови одељења: 45, 46, 47, 50, 51, 53 - 96, 100 - 107) и „Бабин зуб – Орлов камен – Голаш“ (одељења и делови одељења: 9, 10, 11, 12, 13, 27, 28). На подручју ГЈ „Стара планина II – Топли Дол“ издвајају се следећи типови шума:

Типови шума у оквиру локалитета Рудина – Миџор – Вражја глава
(ГЈ „Стара планина II – Топли Дол“)

Висока (једнодобна) шума букве	306,51 ha
Висока (раазнодобна) шума букве	190,16 ha
Висока девастирана шума букве	194,62 ha
Висока шума јеле, букве и смрче	3,49 ha
Висока девастирана шума букве и китњака	75,25 ha
Висока шума букве и китњака	18,61 ha
Висока шума јеле и букве	53,97 ha
Изданачка девастирана шума китњака	29,85 ha
Изданачка деваст. шума китњака и букве	28,13 ha
Вештачки подигнуте састојине смрче	71,77 ha
и др.	28,29 ha
укупно	1000,65 ha

На подручју ГЈ „Бабин зуб – Орлов камен – Голаш“ налазе се следећи типови шума:

Типови шума у оквиру локалитета Рудина – Миџор – Вражја глава
(ГЈ „Бабин зуб – Орлов камен – Голаш“)

Висока (једнодобна) шума букве	45,53 ha
Висока девастирана шума букве	0,74 ha
Изданачка шума букве	19,26 ha
Изданачка девастирана шума букве	3,27 ha
Вештачки подигнутих састојина смрче	14,26 ha
укупно	83,06 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 1403,77 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 1083,71 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 320,06 ha.

АРБИЊЕ

Површина локалитета: 1 517 ha 82 a 18 m²

Општина Пирот (К.О. Дојкинци, К.О. Гостуша)

Локалитет Арбиње је део некадашњег Строгог природног резервата „Смрче“ и део локалитета Свети Никола – Јабучко равниште – Сребрна глава који се и Уредбом о заштити ПП „Стара планина“ налази у режиму заштите другог степена. СПР „Смрче“ је заштићен 1985. године и обухватао је аутохтону шумску заједницу високопланинске смрче (*Piceetum excelsae serbicum* Rudski, 1949), укупне површине 8,70 ha. Најлепше смрчеве шуме балканског бореланог типа на Старој планини, а и у Србији, налазе се управу на локалитету Арбиње (Остојић, Д., 2001). Ревизија заштите је показала да подручје Арбиња заслужује издвајање у засебан локалитет у циљу очувања смрчевих шума, једног од најлепших водотка Старе планине – Дојкиначку реку, водопад Тупавицу на Дојкиначкој реци, као и бројне тресетне микролокације дуж Дојкиначке реке у којима доминирају сфагнумске маховине у заједници са биљкама месождеркама (*Drosera rotundifolia* и *Pinguicula balcanica*).

Арбиње је локалитет у изворишту Дојкиначке реке којим је обухваћен и део његове долинске стране према Чуки (1458 m) и месту „Клисура“. У морфолошком погледу у овом пределу се издвајају појаве пространих и импозантних плавина у којима се уочавају облаци пречника и преко 1 m, као и зона са дробиним и блоковима на падинама, реликтног карактера.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке - планински јавор (*Acer heldreichii*), трајноцвети једић (*Aconitum anthora*), *Allium melanantherum*, жути звончић

(*Campanula thyrsoides*), *Cardamine amara balcanica*, алпска павит (*Clematis alpina alpina*), тресавски каћун (*Dactylorhiza cordigera bosniaca*), росуља (*Drosera rotundifolia*), барска калуђарка (*Epipactis palustris*), грчки тролист (*Menyanthes trifoliata*), *Pastinaca hirsuta*, барски ушљивац (*Pedicularis palustris palustris*), *Pinguicula balcanica*, *Pseudorchis albida albida*, *Pyrola media*, *Pyrola minor minor*, *Pyrola rotundifolia rotundifolia*, *Saxifraga pedemontana cymosa*, карпатска тоција (*Tozzia alpina carpathica*) и *Trollius europaeus*; бескичмењаци - *Brachyopa vittata*, *Cheilosia pubera*, *Chrysotoxum fasciolatum*, *Eristalis rupium*, *Isophya obtusa*, *Otiorhynchus splendidus*, аполон (*Parnassius apollo*), планински плавац (*Polyommatus eros*), *Sitona sulcifrons* и *Trichopsomyia flavitarsis*; фауна водоземаца и гмизаваца - живородни гуштер (*Zootoca vivipara*), шарка (*Vipera berus*) и жаба травњача (*Rana temporaria*); фауна птица - јастреб (*Accipiter gentilis*), камењарка (*Alectoris graeca*), сури орао (*Aquila chrysaetos*), змијар (*Circaetus gallicus*), орао кликташ (*Clanga pomarina*), голуб дупљаш (*Columba oenas*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), планинска ушата шева (*Eremophila alpestris*), сиви соко (*Falco peregrinus*), патуљаст орао (*Hieraaetus pennatus*), медитеранска белогуза (*Oenanthe hispanica*), обична белогуза (*Oenanthe oenanthe*), јаребица (*Perdix perdix*), планински попић (*Prunella collaris*), жутокљуна галица (*Pyrrhocorax graculus*) и велики тетреб (*Tetrao urogallus*); фауна сисара - слепо куче (*Spalax leucodon*) и текуница (*Spermophilus citellus*). Од фауне риба, у Дојкиначкој реци присутни су пеш и поточна пастрмка. У оквиру локалитета издвајају се и следећа станишта приоритетна за заштиту: А2.51 Шуме китњака, А2.61 Шуме китњака и граба, А3.22 Брдске шуме букве, А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), А6.12 Шуме смрче (*Picea abies*), А8.13 Шуме лишћара и смрче (*Picea abies*) и јеле (*Abies alba*), С2.31 Умерено влажне планинске ливаде, С4.22 Карбонатне рудине, С4.43 Силикатне рудине, С5.31 Високопланинске ненитрификоване високе зелени, F3.21 Вишегодишње амфибијске заједнице.

У оквиру локалитета „Арбиње“, заступљене су државне шуме ГЈ „Стара планина II – Арбиње“ (одељења и делови одељења: 22 – 56, 58) и „Стара планина I – Широке Луке“ (одељење 22/е). Као најзаступљенија врста дрвећа на овом локалитету издвајају се буква и смрча. У оквиру наведених ГЈ заступљени су следећи типови шума:

Типови шума у оквиру локалитета Арбиње

Висока (разнодобна) шума букве	293,84 ha
Висока (једнодобна) шума букве	151,11 ha
Висока пребирна шума јеле, букве и смрче	255,80 ha
Висока шума смрче	128,62 ha
Висока шума смрче и букве	39,89 ha
Висока шума букве и смрче	13,59 ha
Изданачка шума букве	74,19 ha
Вештачки подигнутих састојина смрче	75,20 ha.
Укупно	1 032,24 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 1 121,31 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 1 032,24 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 89,07 ha

ВРТИБОГ - МРАМОР

Укупна површина локалитета: 2 194 ha 23 a 53 m²

Град Пирот (К.О. Бела, К.О. Дојкинци, К.О. Гостуша, К.О. Паклештица)

Новодефинисани локалитет Вртибог – Мрамор је редуфинисан и повећан у односу на локалитет Вртибог према Уредби о заштити ПП „Стара планина“, којом је Вртибог такође у режиму заштите другог степена. Вртибогу је придодато подручје Мрамора како би се геоморфолошки формирала целина. Високо планински пашњаци

Вртибога су станиште строго заштићене врсте сисара - текуница (*Spermophilus citellus*) чије је ово једино станиште на подручју Старе планине.

Вртибог – Мрамор је део пространог кречњачког платоа на коме се издваја сложена увала Вртибог са Врхом (1588 m) и јужна падина Мрамора (1759 m) и Белана (1582 m). Поред Вртибога за који је изнето схватање да је велики палео облик карстног рељефа (Гавриловић, Д и Љ., 1998), на овом простору срећу се вртаче, мање увале и секундарне појаве понирања површинских токова. Забележене су и издужене нивационе улоке по правцима отицања отопљене снежнице некадашњих снежника. Предео Вртибога је типична планинска степа захваљујући још увек активном сточарству.

Вртбог представља станиште строго заштићене врсте сисара - текуница (*Spermophilus citellus*) Вегетацију чине умерено влажни пашњаци и ниске ливаде које су се некада редовно косиле или служиле за напасање стоке, а којима изглед одређују средње високе мезофилне траве *Cynosurus cristatus*, *Agrostis stolonifera*, *Agrostis capillaris*, *Festuca nigrescens* или ниска бусенаста врста *Nardus stricta*. Од ретких и значајних врста бескичмењака регистроване су *Cheilosia carbonaria*, *Cheilosia rhynchops*, *Merodon aerarius*, *Merodon balkanicus*, *Orthonevra montana*, *Sitona sulcifrons*, *Sphegina latifrons*, *Sphegina sublatifrons* и *Xylota xanthocnema*; фауна водоземаца и гмизаваца - шарка (*Vipera berus*), живодни гуштер (*Zootoca vivipara*) и жаба травњача (*Rana temporaria*); фауна птица - сури орао (*Aquila chrysaetos*), орао крсташ (*Aquila heliaca*) и степски соко (*Falco cherrug*). Од приоритетних станишта за заштиту издавјају се: Ц1.32 Суве карбонатне ливаде и камењари, Ц2.21 Умерено влажне брдске ливаде, Ц2.31 Умерено влажне планинске ливаде Ц2.41 Умерено влажне панонске ливаде и Ц4.43 Силикатне рудине.

У оквиру локалитета „Вртибог“ зашћене су шуме при ГЈ „Стара планина II - Арбиње“ (одељења и делови одељења: 22) и ГЈ „Завој“ (одељења и делови одељења: 37, 38, 39, 52). Типови шума присутни на овом локалитету приказани су табеларно:

Типови шума у оквиру локалитета Вртибог-Мрамор

Изданачка шума букве	68,71 ha
Девастирана шума букве	12,87 ha
Шикара граба	8,95 ha
Укупно	90,53 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 149,88 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 90,53 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 59,35 ha

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се налази увала Вртибог.

ПОНОР

Укупна површина локалитета: 640 ha 17 a 40 m²

Град Пирот (К.О. Брлог, К.О. Дојкинци)

Понор је ревизијом заштите издвојен у засебан локалитет у циљу очувања увале Понор и високопланинске вегетације и станишта ретких и угрожених врста овог простора као посебне природне вредности Старе планине. Уредбом о заштити ПП „Стара планина“, Понор је био у режиму заштите трећег степена.

Понор је назив за пространу контактну увалу изнад села Дојкинци, мада истоимена увала постоји и изнад села Јеловице. Својство контактности потиче од односа црвених пешчара и кречњака. У оквиру увале издвајају се два понорска система, од којих је већи са понирањем дуж структурних канала пећине на Понору. У оквиру увале запажа се и један изразити терасни ниво као показатељ фазности њеног усецања. Јужни део

локалитета обухвата Бодину страну и врх Бандера (1476 m) са појавама развоја специфичне и недовољно истражене карстно-нивационе морфологије.

У оквиру локалитета Понор, заступљене су шуме при ГЈ „Стара планина I – Широке луке“ (одељења и делови одељења: 17, 21, 22) и ГЈ „Стара планина II – Арбиње“ (одељења и делови одељења: 58, 59), у оквиру којих се као највреднија издваја висока разнодобна шума букве на површини од 16,97 ha.

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 19,32 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 16,97 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 2,35 ha

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке - росуља (*Drosera rotundifolia*) и *Geum coccineum*; бескичмењаци - *Argoptochus viridilimbatus*, *Broughtonia domogledi*, мала еребија (*Erebia orientalis*), балканска скривалица (*Hipparchia volgensis*), пламенац (*Lycaena helle*), *Otiorhynchus zebei* и *Psorodonotus fieberi*; фауна гмизаваца и водоземаца - живородни гуштер (*Zootoca vivipara*), шарка (*Vipera berus*) и жаба травњача (*Rana temporaria*); фауна птица - јастреб (*Accipiter gentilis*), сури орао (*Aquila chrysaetos*), орао кликташ (*Clanga pomarina*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), сиви соко (*Falco peregrinus*) и јаребица (*Perdix perdix*). У оквиру локалитета издвајају се и следећа станишта приоритетна за заштиту: А3.23 планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), С2.31 Умерено влажне планинске ливаде, С4.22 Карбонатне рудине, С4.43 Силикатне рудине, F3.21 Вишегодишње амфибијске заједнице.

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се налази увала Понор код Дојкинаца.

ГОЛАШ

Укупна површина: 659 ha 17 a 40 m²

Град Пирот (К.О. Копривштица, К.О. Нишор, К.О. Ореовица)

Ревизијом заштите подручја Старе планине утврђена је потреба проширења заштићеног подручја у делу који се назива Голаш, а који је само мањим делом био обухваћен Уредбом о заштити ПП „Стара планина“. На овом локалитету утврђене су значајне природне и предеоне вредности. Локалитетом је обухваћено и насеље Ореовица, које представља типично стариопланинско село са аутентичном архитектуром.

У оквиру локалитета „Голаш“ заступљене су шуме које припадају ГЈ „Нишава“ (одељења и делови одељења: 48, 49) и ГЈ „Завој“ (одељења и делови одељења: 48, 49, 69, 70, 71, 73, 83, 87), са површином од 96,44 ha. Типови шума на локалитету приказани су табеларно:

Типови шума на локалитету Голаш

Изданачка шума букве	0,08 ha
Шибљак грабића	42,34 ha
Шикара граба	53,38 ha
Вештачки подигнутих састојина црног бора	0,64 ha
укупно	96,44 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 105,74 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 96,44 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 9,30 ha

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: бескичмењаци – планински плавац (*Polyommatus eros*); фауна водоземаца и гмизаваца - смукуља (*Coronella austriaca*) и

кратконоги гуштер (*Ablepharus kitaibelii*); фауна птица - буљина (*Bubo bubo*), црна рода (*Ciconia nigra*), змијар (*Circaetus gallicus*), еја ливадарка (*Circus pygargus*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), беловрата мухарица (*Ficedula albicollis*) и грлица (*Streptopelia turtur*); фауна сисара - шумски пух (*Dryomys nitedula*) и вук (*Canis lupus*). У оквиру локалитета издвајају се и следећа станишта приоритетна за заштиту: А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), Ц1.32 Суве карбонатне ливаде и камењари, Ц2.41 Умерено влажне планинске ливаде и Д3.11 Брдско-планинске карбонатне суве стене и клифови.

ШИРОКЕ ЛУКЕ

Површина локалитета: 2 111 ha 72 a 69 m²

Град Пирот (К.О. Дојкинци, К.О. Јеловица)

Ревизијом заштите, подручје Широких лука издвојено је у засебан локалитет, обзиром да се ради о подручју вредних букових шума.

Локалитет Широке луке обухвата део басена изворишта Јеловичке реке између платоа Копрена и Тупанца. Представља једно од богатијих простора Старе планине различитим врстама дивљачи. На простору Широких Лука забележено је присуство већих крда дивљих свиња (*Sus scrofa*), а камерама за праћење животиња на хранилишту је регистрован и мрки медвед (*Ursus arctos*). На локалитету је постављен и већи број вештачких дупљи у циљу повећања броја гнежђења различитих врста сова. У Јеловичкој реци присутна је поточна пастрмка.

На подручју локалитета зступљене су шуме ГЈ „Стара планина I - Широке луке“ (одељења и делови одељења: 5, 6, 9, 10, 11, 16, 18 -32, 34, 39-83), на површини од 1846,78 ha, у оквиру којих се издвајају следећи типови шума:

Типови шума на локалитету Широке луке

Висока (једнодобна) шума букве	850,58 ha
Изданачка шума букве	54,34 ha
Висока (разнодобна) шума букве	343,70 ha
Висока шума букве и смрче	291,40 ha
Шикара букве	49,18 ha
Вешт. подиг. саст. ариша, белог бора, црног бора и смрче	194,00 ha
и др.	63,58 ha
УКУПНО	1846,78 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 1846,78 ha у државном власништву, док шуме сопственика нису заступљене на овом локалитету

ТЕМШТИЦА

Укупна површина локалитета: 1 117 ha 76 a 75 m²

Град Пирот (К.О. Покревеник, К.О. Темска, К.О. Завој)

Ревизијом заштите локалитет Темштица је остао у режиму заштите другог степене са површином повећаном за око 300 ha услед усклађивања граница локалитета са подацима РГЗ-а.

Локалитет обухвата делове кањона Топлодолске реке и Височице и кањона Темске са великим долињским меандром који је уврштен на списак инвентара геонаслеђа Србије. У пределу локалитета посебно су импресивне литице и одсеци у црвеним пешчарима дуж долина поменутих река. У овом пределу се местимично на стрним долињским странама јављају и плитке суве долине и јаруге, које су повремено правци блатних бујица и појава пролувијалних процеса. На висећој долини Буковачки до јавља се и један водопад. Већа акумулација бигра је на Сувом врелу код манастира Св. Ђорђа.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљака - фривалдијев врањак (*Gymnadenia frivaldii*), *Moehringia pendula* и *Sedum stefco*; бескичмењаци - *Cheilosia brunnipennis*, *Cheilosia cumanica*, *Cheilosia orthotricha*, *Cheilosia pascuorum*, *Cheilosia redi*, *Cheilosia uviformis*, *Cordulegaster heros*, балканска скивалица (*Hipparchia volgensis*), аполон (*Parnassius apollo*) и *Sitona sulcifrons*; фауна водоземаца и гмизаваца - шумска корњача (*Testudo hermanni*) и жаба травњача (*Rana temporaria*); фауна птица - јастреб (*Accipiter gentilis*), буљина (*Bubo bubo*), црна рода (*Ciconia nigra*), змијар (*Circaetus gallicus*), сиви соко (*Falco peregrinus*), мала мухарица (*Ficedula parva*) и грлица (*Streptopelia turtur*); фауна сисара - шумски пух (*Dryomys nitedula*) и видра (*Lutra lutra*). Од фауне риба, у реци Темштици су присутне поточна пастрмка и двопругаста уклија, а у Топлодолској реци двопругаста уклија, поточна мрена и клен.

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се налази долински меандар Темштице.

У оквиру локалитета „Темштица“ заступљене су шуме при ГЈ „Стара планина II – Топли Дол“ (одељења и делови одељења: 1, 2, 4, 5, 10, 11, 111, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123), ГЈ „Нишава“ (одељења и делови одељења: 42, 43, 44, 45) и ГЈ „Завој“ (одељења и делови одељења: 1, 77, 78, 79, 80, 81). У оквиру локалитета издвајају се следећи типови шума:

Типови шума у оквиру локалитета Темштица

Изданачка девастир. шума китњака и цера	103,76 ha
Изданачка шума цера	18,94 ha
Изданачка шума цера и сладуна	8,77 ha
Шибљак грабића	239,41 ha
Шикара граба	283,52 ha
Шикара китњака	24,27 ha
Вештачки подигнутих састојина црног бора	6,72 ha
и др.	25,25 ha
укупно	710,64 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 850,77 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 710,64 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 140,13 ha.

ТУПАНАЦ

Површина локалитета: 2 671 ha 99 a 22 m²

Општина Димитровград (К.О. Горњи Криводол, К.О. Сенокос)

Град Пирот (К.О. Јеловица, К.О. Росомач)

Ревизијом заштите подручја Старе планине, указана је потреба за издавајањем локалитета Тупанац из постојећег локалитета у режиму заштите другог степена (Св. Никола – Јабучко равниште – Сребрена глава). Тупанац представља геоморфолошку целину у сливу Росомачке и Каменичке реке. На овом локалитету забележен је већи број палеонтолошких налаза.

Тупанац је локалитет који обухвата планинске косе и долине у оквиру сливова Росомачке и Каменичке реке. Основно морфолошко обележје предела су стрме стране планинских коса са појавама пролувијалних плавина на местима мањег пада речних долина или споја више долина. Једно од обележја овог локалитета је и појава стена са фосилима, на основу чега су идвојени значајнији објекти геонаслеђа.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљака - *Cardamine amara balcanica*, бор кривуљ (*Pinus mugo*) и *Trollius europaeus*; фауна водоземаца и гмизаваца - шарка (*Vipera*

berus), живодни гуштер (*Zootoca vivipara*) и жаба травњача (*Rana temporaria*); фауна птица - змијар (*Circaetus gallicus*) и планинска ушата шева (*Eremophila alpestris*); фауна сисара - вук (*Canis lupus*). Од фауне риба, у реци Врла бара, Росомачкој и Воденичкој реци, присутна је поточна пастрмка. Од станишта приоритетних за заштиту издвајају се: А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), А3.23 Планинске шуме мезијске букве (*Fagus moesiaca*), А3.81 Шуме брезе (*Betula pendula*), Б4.21 Вриштине боровница (*Vaccinium* spp.) и мечјег грожђа (*Arctostaphylos* spp.), Б6.11 Шибљаци бора кривуља (*Pinus mugo*), Ц1.32 Суве карбонатне ливаде и камењари, Ц4.43 Силикатне рудине, С5.31 Високопланинске нитрификоване високе зелени.

У оквиру локалитета „Тупанац“ заступљене су шуме ГЈ „Стара планина I - Прелесје“ (одељења и делови одељења: 2 - 14, 24 - 44, 49, 52, 55, 56, 57, 60, 61, 62, 68, 69, 70,) и ГЈ „Стара планина I – Широке луке“ (одељења и делови одељења: 81), са површином од 1579, 64 ha. У оквиру наведених ГЈ издвајају се следећи типови шума:

Типови шума у оквиру локалитета Тупанац

Висока (једнодобна) шума букве	516,23 ha
Висока (разнодобна) шума букве	56,22 ha
Висока девастирана шума смрче	2,93 ha
Висока шума смрче и букве	15,64 ha
Висока шума букве и смрче	16,20 ha
Изданачка шума букве	649,63 ha
Шикара букве	146,21 ha
Изданачка шума брезе и јасике	6,37 ha
Изданачка шума јасике	2,02 ha
Шибљак грабића	23,45 ha
Вештачки подигнутих састојина смрче	144,74 ha
укупно	1579,64 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 2 005,87 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 1 579,64 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 426,23 ha.

РОСОМАЧ

Површина локалитета: 434 ha 94 a 79 m²

Град Пирот (К.О. Росомач, К.О. Славиња, К.О. Височка Ржана)

Ревизијом заштите локалитет Росомач је остао у режиму заштите другог степене са незнатно повећаном површином. Росомачки лонци, односно Славињско грло, препознатљив су феномен и један од најрепрезентативнијих облика геонаслеђа Старе планине.

Локалитетом Росомач обухваћен је део Росомачког врха (1236 m) као секундарна моноклинална структура на југу Старе планине и кањонска сутеска на Росомачкој реци дужине 300 m и дубине 20-30 m. Кратки кањон Росомачке реке усечен је у хоризонталне слојеве са изразитим примерима укљештених-долинских меандара и еворсионих лонаца, карактеристичних за овакве делове долина. Росомачки кањон је једна од честих туристичких дестинација на Старој планини и до њега се најлакше долази уз Росомачку реку из села Славиње.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке - заврата црвена (*Cephalanthera rubra*); фауна бескичмењака - балканска скривалица (*Hipparchia volgensis*), викрама (*Pseudophilotes vicrama*) и тамни ливадар (*Thymelicus acteon*); фауна птица - сури орао (*Aquila chrysaetos*), риђи мишар (*Buteo rufinus*), змијар (*Circaetus gallicus*), јаребица (*Perdix perdix*) и грлица (*Streptopelia turtur*). Од фауне риба, у Росомачкој реци је

присутна поточна пастрмка. Од станишта приоритетних за заштиту издвајају се Д3.11 Брдско-планинске карбонатне суве стене и клифови.

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се простире палеонтолошки налаз Јеловица – Рсовци, смена тријаса, јуре и доње креде, развој мезозојских творевина, профил типског развића јуре средњег појаса Карпато-балканида – поред пута код Росомача и сутеска Росомачке реке (Славињски лонци).

ВЛАДИКИНЕ ПЛОЧЕ

Површина локалитета: 1 605 ha 71 a 88 m²

Град Пирот (К.О. Брлог, К.О. Паклештица, К.О. Рсовци, К.О. Височка Ржана)

Локалитет Владикине плоче у приближно истој површини утврђен је и Уредбом о заштити ПП „Стара планина“ („Службени гласник РС“, 23/2009). Вредност локалитета огледа се у очуваности и репрезентативности објекта геонаслеђа – кањон Владикине плоче, као и у палеонтолошким налазиштима из периода тријаса, јуре и доње креде.

Владикина плоча је предео долине Височице дуж кањона Владикина плоча и кречњачка падина-Рудина, њене десне долинене стране. Дуж кањона истичу се долиненски или укљештени меандри и више десетина спелеолошких објеката од којих је најзначајнија пећина Владикина плоча, новијим истраживањима позната на дужини од преко 2400 m (Милосављевић, 2019). Источно од Владикине плоче је предео Рудине са значајним геолошким профилима, по чему се са делом око Врела на споју Дојкиначке и Јеловичке реке, сматра за један од најзначајнијих геолошких локалитета Старе планине (Анђелковић, 1996).

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтивним врстама издвајају се следеће врсте: биљке - планински јавор (*Acer heldreichii*), *Anacamptis pyramidalis*, *Campanula wanneri*, тресетни каћун (*Dactylorhiza cordigera*) и *Rhodiola rosea*; бескичмењаци - *Cephenium serbicum*, балканска скривалица (*Hipparchia volgensis*) и викрама (*Pseudophilotes vicrama*); фауна гмизаваца и водоземаца - шумска корњача (*Testudo hermanni*), шарка (*Vipera berus*) и жаба травњача (*Rana temporaria*); фауна птица - сури орао (*Aquila chrysaetos*), буљина (*Bubo bubo*), змијар (*Circaetus gallicus*), модроврана (*Coracias garrulus*), бела кања (*Neophron percnopterus*) и грлица (*Streptopelia turtur*); фауна сисара - шумски пух (*Dryomys nitedula*), видра (*Lutra lutra*). У реци Височици присутне су поточна пастрмка, двопругаста уклија, поточна мрена, кркуша, клен, вијуница и поточни рак. Од станишта приоритетних за заштиту издвајају се: А2.52 Шума цера, А3.22 Брдске шуме букве, А3.23 Планинске шуме букве (*Fagus moesiaca*), Ц1.32 Суве карбонатне ливаде и камењари, Ц2.21 Умерено влажне брдске ливаде.

У оквиру локалитета „Владикина плоча“ заступљене су шуме ГЈ „Стара планина II – Арбиње“ (одељења и делови одељења: 1, 2, 3, 4, 5), ГЈ „Завој“ (одељења и делови одељења: 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63) и ГЈ „Видлич“ (одељење и делови одељења: 32), на површини од 405,65 ha. У оквиру наведених ГЈ издвајају се следећи типови шума:

Типови шума на локалитету Владикине плоче

Изданацка шума букве	173,03 ha
Изданацка шума букве и граба	26,63 ha
Изданацка шума цера	11,72 ha
Висока (разнодобна) шума букве	2,29 ha
Шибљак грабића	118,71 ha
Шикара грабића	52,20 ha
Шикара црног граба	17,06 ha
укупно	405,65 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 479,98 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 405,65 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 73,33 ha

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се налазе Клисура Владикине плоче на реци Височица и Јеловица – Рсовци, смена тријаса, јуре и доње креде, развој мезозојских творевина.

ВИДЛИЧ

Површина локалитета: 5 425 ha 85 a 16 m².

Општина Димитровград (К.О. Браћевци, К.О. Височки Одоровци, К.О. Гуленовац, К.О. Изатовци, К.О. Смилровци)

Град Пирот (К.О. Басара, К.О. Височка Ржана, К.О. Добри до, К.О. Извор, К.О. Крупац, К.О. Рсовци, К.О. Славиња)

Подручје Видлича карактеришу ксеротермне ливаде брдског и брдско-планинског појаса, тзв. степолика вегетација, што је посебна природна вредност Старе планине. Према Уредби о заштити ПП „Стара планина“ део Видлича је такође био у режиму заштите другог степена, на површини од 980 ha. Ревизијом заштите граница је измењена, а површина знатано повећана како би се локалитетом Видлич обухватио читав масив Видлича и спојили приоритетни типови станишта, суве карбонатне ливаде и камењари и брдско-планинске карбонатне суве стене и клифови у целину, и самим тип заштитила станишта ретких и угрожених врста флоре и фауне.

Локалитет Видлича обухвата готово у целини планинску морфоструктуру или део планинског Средњегорја система Балкана или Старе планине. Предеоно је издвојен део планине око њеног северног одсека. У оквиру Видлича истичу се платои код Басарског камена (1373 m) и на Големом врху-Гувништу (1413 m) са развојем импозантних и недовољно истражених карстних облика у виду сложених вртача, јама и пећина. На Видличу источно од Гувништа регистрована је појава простране вртаче топонима Дунав која је издвојена на списак објеката геонаслеђа као наслеђени палео облик. Познате су и појаве отворених вртача које бочно срастају, као код врха Бандера (1370 m) или вртаче које прате правце пукотина и друго.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке - *Centaurea orientalis*, *Cephalaria pastricensis*, мечја леска (*Corylus colurna*), *Edraianthus serbicus*, *Lathyrus pallescens*, каћунак смрдљиви (*Orchis coriophora*), усколисни божур (*Paeonia tenuifolia*) и *Pastinaca hirsuta*, *Ranunculus illyricus*, *Ribes alpinum*, *Salvia aethiopis*, памук трава (*Salvia austriaca*), бабалушка (*Sternbergia colchiciflora*) и ковиље (*Stipa pulcherrima*); бескичмењаци - *Carabus violaceus skombrosensis* и аполон (*Parnassius apollo*); фауна водоземаца и гмизаваца - шумска корњача (*Testudo hermanni*); фауна птица - краткопрсти кобац (*Accipiter brevipes*), јастреб (*Accipiter gentilis*), камењарка (*Alectoris graeca*), краткопрста шева (*Calandrella brachydactyla*), змијар (*Circaetus gallicus*), сиви соко (*Falco peregrinus*), бела кања (*Neophron percnopterus*), јаребица (*Perdix perdix*), жутокљуна галица (*Pyrrhocorax graculus*) и грлица (*Streptopelia turtur*); фауна сисара - снежна волухарица (*Chionomys nivalis*). Од станишта приоритетних за заштиту издвајају се Ц1.32 Суве карбонатне ливаде и камењари и Д3.11 Брдско-планинске карбонатне суве стене и клифови.

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се налази Равна вртача „Дунав“ на Видличу, Големи врх.

У оквиру локалитета „Видлич“ заступљене су шуме ГЈ „Нишава“ (одељења и делови одељења: 74, 75, 77, 78, 79, 80, 82) и ГЈ „Видлич“ (одељења и делови одељења: 1,

2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 34). У оквиру наведених ГЈ заступљени су следећи типови шума:

Типови шума на локалитету Видлич

Изданачка шума букве	497,15 ha
Изданачка девастирана шума букве	335,72 ha
Шикара граба	1,57 ha
Шибљак леске	41,10 ha
Шикара букве	15,97 ha
Шибљак грабића	15,99 ha
Вешт. подиг. саст. смрче, белог бора и црног бора	105,25 ha
укупно	1015,30 ha

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 1 518,76 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 1015,30 ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од 503,46 ha.

БАЉЕВСКИ ВРХОВИ

Површина локалитета: 1 277 ha 29 a 41 m²

Општина Димитровград (К.О. Баљев Дол, К.О. Горњи Криводол, К.О. Каменица)

Ревизијом заштите подручја Стара планина, на локалитету Баљевски врхови утврђене су природне вредности које су омогућиле издвајање овог локалитета у режим заштите другог степена (суве карбонатне ливаде као тип станишта из групе приоритетних за заштиту на подручју Србије, а које уједно представља станиште ретких и угрожених врста птица и лептира значајних за очување - мозаични скелар (*Muschampia cribellum*), планински плавац (*Polyommatus eros*), кос камењар (*Monticola saxatilis*), руменка (*Carpodacus erythrinus*). Такође, издвајање овог локалитет ау режим заштите другог степена извршено је и у циљу заштите палеонтолошких налаза.

Локалитет Баљевски врхови (1234-1278 m) између села Каменице и Горњег Криводола, представљају део секундарних моноклиналних кречњачких структура на југу Старе планине. Одликује се развојем карста на платоу највиших делова и моноклиналном одсеку према долини Каменичке реке и Градешчице.

Са аспекта биодиверзитета, међу најзначајнијим, ретким, ендемичним, реликтиним врстама издвајају се следеће врсте: биљке - *Centaurea orientalis*; бескичмењаци - поточни рак (*Austropotamobius torrentium*), балканска скривалица (*Hipparchia volgensis*), балкански млинар (*Leptidea duponchelli*), мозаични скелар (*Muschampia cribellum*), алкон (*Phengaris alcon*), арион (*Phengaris arion*), планински плавац (*Polyommatus eros*), викрама (*Pseudophilotes vicrama*) и тамни ливадар (*Thymelicus acteon*); фауна птица - риђи мишар (*Buteo rufinus*), руменка (*Carpodacus erythrinus*), степска еја (*Circus macrourus*), белоглави суп (*Gyps fulvus*), кос камењар (*Monticola saxatilis*), обична белка (*Oenanthe oenanthe*) и грлица (*Streptopelia turtur*).

У оквиру локалитета „Каменица – Горњи Криводол“ заступљене су шуме ГЈ „Стара планина I - Прелесје“ (одељења и делови одељења: 85, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98), на површини од 165.58 ha У оквиру наведене ГЈ издвајају се следећи типови шума:

Типови шума на локалитету Баљевски врхови

Изданачка шума букве	0,44 ha
Изданачка шума цера и сладуна	58,18 ha
Изданачка шума граба	7,33 ha
Шикара букве	15,73 ha
Шикара цера	82,65 ha
Шикара граба	0,11 ha
Вештачки подигнутих састојина црног бора	1,14 ha

укупно	165,58 ha
--------	-----------

Укупна површина под шумама на овом локалитету износи 165,64 ha, од чега државне шуме заузимају површину од 165,58ha, док су шуме сопственика заступљене на површини од свега 6 а

Од објеката геонаслеђа, на овом локалитету се простире профил горњојурских седимената између села Сенокос и Каменица.

ВЛКОВИЈА

Површина локалитета: 57 ha 89 а 54 m²

Општина Димитровград (К.О. Доњи Криводол, К.О. Влковија)

Ревизијом заштите подручја Старе планине исказана је потреба издвајања локалитета Влковија у режим заштите другог степена, због посебних природних вредности које ово подручје поседује (барско-мочварно станиште које настањује ретке и угрожене врсте птица).

Локалитет код села Влковија, део је бочне леве притоке Височице у пределу који се издваја као Блато-Барје, а у оквиру сложене удолине Височице близу Српско-бугарске границе.

Влковија представља мочварно станиште, са бројним ретким и заштићеним врстама птица - буљина (*Bubo bubo*), риђи мишар (*Buteo rufinus*), предавац (*Crex crex*), руменка (*Carpodacus erithrinus*) и грлица (*Streptopelia turtur*). Такође, на овом локалитету регистрована је и ртека врста мрмољка - обични мрмољак (*Lissotriton vulgaris*). Да би се заштитиле темељне вредности на простору режима II степена заштите важе све забране и ограничења прописане одредбама Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010- исправка, 14/2016, 95/2018- други закон и 71/2021) и Уредбе о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/2012).

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ:

- изградња викендица, породично-стамбених објеката, вила, летњиковаца, планинских колиба, ресторана, хотела и других објеката за повремену или сталну боравак људи, осим изградње у оквиру постојећих пољопривредних домаћинстава и грађевинских подручја утврђених Просторним планом посебне намене
- коришћење моторних возила (ципова, квадова, мотора и др.) осим за потребе вршења стручног надзора, интервенције управљача, сточарења и одржавање инфраструктурних објеката
- Пренамена површина на којима се налазе влажна и тресетна станишта или извођење активности којима се станишта и врсте које га настањују угрожавају
- Изградња нових јавних и шумских путева, осим у функцији ревитализације и економског развоја подручја
- Експлоатација минералних сировина
- Експлоатација камена, камених дробина и сипаришта у циљу одржавања и изградње шумске путне инфраструктуре на подручју заштићеног природног добра
- Сеча појединачних стабала велике старости и импозантних дендрометријских карактеристика
- Сеча шуме у бафер (заштитној) зони првог степена, односно 30 m од границе режима заштите првог степена
- Чиста сеча и крчење шума, кресање лисника, сеча ретких и у другом погледу значајних ретких врста дрвећа и жбуња и прекомерно коришћење дрвне масе у односу на циљеве и принципе типолошког газдовања шумама

- Чиста сеча у циљу реконструкције
- Реконструкција састојина применом чистих сеча, односно не примењивати узгојно-мелиоративну меру - чисту сечу у циљу превођена једног типа шуме у други заменом постојеће аутохтоне врсте алохтоном
- сеча шуме у периоду од почетка листања главне вегетацијске врсте па све до 10. септембра, при чему је вршење завршног сека могуће тек по достизању 1,5 до 2 m висине подмлатка и при чему се мора трајно оставити најмање 12 старих и трулих стабала по хектару са природним дупљама за гнежђење и исхрану птица;
- одстрел, изузев на посебне активности и ванредне ситуације у циљу спречавања ширења заразних и других болести дивљих врста или у научно-истраживачке сврхе, као и у случајевима штете причињене на приватној својини
- уношење инвазивних врста
- преоравање травнатих површина, односно пренамена ливада и пашњака у ораничне површине
- промена намене водног земљишта
- улазак у спелеолошке објекте (пећине и јаме), без одобрења управљача у пратњи лиценцираног водича
- ломљење, изношење и друго оштећивања пећинског накита
- бацања смећа и отпада у спелеолошке објекте
- хватање, узнемиравања, изношење и убијања представника пећинске фауне,
- паљење ватре, осим на местима одређеним за ту намену
- постављање табли и других обавештења на стаблима
- неконтролисано сакупљање лековитог биља

РАДОВИ И АКТИВНОСТИ ОГРАНИЧАВАЈУ СЕ НА:

- Изградњу и реконструкцију инфраструктурних објеката, реконструкцију, доградњу и одржавање електропривредних, водопривредних и шумарских објеката, непокретних културних добара, спомен обележја и јавних чесми
- Извођење хитних и неопходних санационих шумских радова након акцидентних ситуација приликом ветролома, ветроизвала, пожара, каламитета инсеката
- Спровођење одговарајућих мера противпожарне и противерозине заштите
- Одрживо управљање шумама и шумским земљиштем утврђеним у шумским плановима и основама којима се обезбеђује одржавање постојећих и повећање површина под шумама и побољшање њиховог састава, структуре и здравственог стања
- Сечу ради обнављања шума са мањим интензитетом у више наврата
- Примену одговарајућих биолошких мера против фитопатолошких и ентомолошких обољења шума
- Активности везане за унапређење популација ретких и угрожених биљних и животињских врста
- Праћење стања флоре и фауне
- Постављање наменских кућица за гнежђење птица на одређеним локацијама, уз редовно одржавање и мониторинг
- Изградњу мањих објеката (сеника, надстрешница, изложбених паноа, едукативних стаза са одговарајућим садржајима) за презентацију природних и традиционалних вредности у складу са потребама одрживог и екотуризма
- Сакупљање и транспорт неопасног отпада
- Предузимање мера и активности заштите акватичних екосистема од свих видова загађења, промена хидролошког режима и квалитета воде и деградације станишта.

- доградња и реконструкција економских објеката у функцији пољопривредне производње, као и за потребе пољопривредних газдинстава
- сакупљање гљива, дивљих биљних и животињских врста само на сакупљање на приватним парцелама
- одржавање постојећих пољопривредних монокултура
- примену хемијских средстава и употребу вештачких ђубрива на обрадивим површинама, а за хемијска средства за заштиту биља уз сагласност министарства надлежног за послове заштите природе.

РЕЖИМ ЗАШТИТЕ III СТЕПЕНА – „проактивна заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним и/или измењеним екосистемима, пределима и објектима геонаслеђа од научног и практичног значаја“, Закон о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010-исправка, 14/2016, 95/2018-други закон и 71/2021) и Уредба о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/2012). „У III степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културноисторијског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу“, Закон о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010-исправка, 14/2016, 95/2018-други закон и 71/2021) и Уредба о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/12). У режиму III степена заштите налази се територија Националног парка „Стара планина“ која није под режимима заштите I и II степена. Да би се заштитиле темељне вредности на простору режима III степена заштите важе све забране и ограничења прописане одредбама Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010- исправка, 14/2016, 95/2018-други закон и 71/2021) и Уредбе о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/12).

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ:

- изградња и реконструкција стамбених објеката за стални или повремени боравак, економских и помоћних објеката пољопривредних домаћинстава, викендица и привремених објеката изван грађевинских рејона и грађевинског земљишта утврђених Просторним планом посебне намене
- изградња хидроелектрана на водотоцима или њиховим деловима на читавом заштићеном подручју
- експлоатација тресета и други облици оштећивања и уништавања станишних услова и живог света тресетишта
- узнемиравање и уништавање птица, оштећивање и уништавање њихових гнезда, јаја и младунаца, присвајање и уништавање других дивљих врста животиња које су заштићене као природне реткости или су заштићене на други начин у складу са законом
- одстрел дивљачи на утврђеним и обележеним стаништима и местима прихране птица и других животиња које су заштићене као природне реткости или су заштићене на други начин у складу са законом
- крчење и чиста сеча шуме, осим када се ради о планској промени врста дрвећа и узгојних облика шуме на малим површинама, изградњи шумских комуникација и објеката и планом утврђеној намени изградње и уређења простора у складу са законом

- сеча, уништавање и оштећивање репрезентативних стабала дрвећа и примерака заштићених, ретких и у другом погледу значајних врста дрвећа и жбуња
- садња, засејавање и насељавање дивљих врста биљака и животиња страних за изворни биљни и животињски свет источне Србије, осим планског и ограниченог уношења ловне дивљачи, пошумљавања и садње биљака на малим површинама и у строго контролисаним условима ради пејсажног уређења, заштите од водне ерозије и рекултивације деградираних површина
- мелиорација пашњака и природних ливада, орање обрадивог земљишта и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процес водне ерозије и неповољне промене изгледа предела
- одлагање комуналног, индустријског и грађевинског отпада, амбалаже, расходованих моторних возила, других машина и апарата, осим комуналног и пољопривредног отпада пореклом са заштићеног подручја, који може да се одлаже на прописан начин на местима која су за то одређена и обележена
- руковање хемијским материјама и нафтним дериватима у количинама и на начин који могу проузроковати загађивање земљишта и вода и изазвати тровање и друге неповољне последице по биљни и животињски свет
- нерегулисано испуштање отпадних вода домаћинства, привредних и других објеката, односно испуштање противно прописима из области водопривреде
- складиштење стајског ђубрива на начин који нарушава животну средину, лепоту природних предела, насељених места и околине непокретних културних добара
- запуштање и закоровљавање обрадивог пољопривредног земљишта, путева, водотока и места за рекреацију, народне светковине и друге скупове, као и земљишта у путном и водном појасу и у окружењу културних добара, историјских споменика и јавних чесми
- регулацију водотока, изградњу брана и захватање воде, изузев за потребе сеоских домаћинства,
- каптирање извора, осим за потребе сеоских домаћинства
- уклањање крајечне вегетације,
- све радње и активности којима се угрожава фауна риба и ремети њихов мрест, раст, исхрана и кретање, - привредни риболов,
- риболов у периоду ловостаја на: поточну пастрмку (1. септембар – 30. април) и у периоду од 19 до 10 часова, шарана (1. април - 31. мај),
- риболов на следеће врсте испод минимално дозвољене величине: шаран - 40 cm, поточна мрена – 20 cm, клен – 30 cm, бодорка – 20 cm, греч – 20 cm,
- риболов грабљивих врста на живи мамац,
- риболов из чамца и
- прихрана риба вештачким примамљивачима.

РАДОВИ И АКТИВНОСТИ ОГРАНИЧАВАЈУ СЕ НА:

- инфраструктурно опремање и уређење простора за потребе презентације заштићеног подручја, туризма и рекреације, само на местима предвиђеним планским документима
- изградњу и реконструкцију путева и путних објеката, објеката водоснабдевања, канализације, телефонског саобраћаја и друге потребне техничке инфраструктуре;
- експлоатацију и/или геолошка истраживања минералних сировина која су одобрена од стране надлежних органа, до дана ступања на снагу ове уредбе, под условом да су на удаљености већој од 2 km од режима заштите I и II степена

- лов поточне пастрмке искључиво на вештачки мамац (вештачка мушица) по принципу „улови па пусти“ осим на акумулацији Завој где је дозвољено задржавање једног уловљеног капиталног примерка дневно, најмање дужине 45 cm,
- лов шарана на један примерак дневно најмање дужине 40 cm,
- лов поточне мрене и клена у деловима Височице, Црновршке и Топлодолске реке који нису посебна станишта риба на 5 комада збирно или укупне тежине 3 kg дневно,
- лов клена на акумулацији Завој у укупној тежини од 5 kg дневно и
- лов деверике, уклије, бодорке и гргеча у укупној тежини 5 kg
- лов – на санитарни и селективни лов дивљачи, заштиту и унапређивање популација дивљачи у ловишту и мере на унапређивању станишта дивљачи, у складу са планским актима из области ловства
- сакупљање заштићених биљних и животињских врста у складу са прописом којим се уређује стављање под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне.
- формирање пољопривредних монокултура;
- неконтролисана примена хемијских препарата у конвенционалној пољопривредној производњи;
- очување и обнављање објеката народног градитељства и уређење места на којима се ти објекти налазе
- паљење ватре, на местима одређеним за ту намену
- организована туристичка и рекреатвна вожња моторцикала, квадова, дипова искључиво на постојећим саобраћајницама, шумским путевима или посебно изграђеним стазама за ту намену. Употреба набројаних возила је дозвољена искључиво ван репродуктивног периода животиња (од 1. априла до 15. јула) уз дозволу Управљача и услове Завода за заштиту природе).